

Gunnar Olesen:

Chile og de multinationale¹⁾

I. Indledning

Formålet med denne artikel er at præsentere, i forkortet form, nogle af de undersøgelser, der er foretaget i en specialeopgave, jeg har lavet, og som har til formål at bidrage til at kaste lys over de multinationale selskaber (fremover forkortet MNS) som politiske aktører i forholdet mellem kapitalistiske center- og periferilande.

Undersøgelsen tager sit udgangspunkt i aksiomet om, at periferien befinder sig i et afhængighedsforhold til centret. Dette afhængighedsforhold kan, med én af den latinamerikanske afhængighedsteoris fremmeste repræsentanter defineres som:

"Ved afhængighed forstår vi en situation, i hvilken økonomierne i en bestemt gruppe lande er betingede af udviklingen og ekspansionen i andre økonomier, som de første er undergivne. Den gensidige afhængighedsrelation mellem to eller flere økonomier, eller mellem disse og verdenshandelen, antager form af en énsidig afhængighed, når nogle lande (de dominerende) kan ekspandere som følge af en selvgenereret udvikling, medens andre lande (de afhængige) kun kan gøre dette som et resultat af denne ekspansion, som enten kan have en positiv eller en negativ indflydelse på deres umiddelbare udvikling".²⁾

(Egen oversættelse fra spansk, G.O.).

1) Termen "multinationalt selskab" vil i denne artikel jævnthen blive benyttet, til trods for den berettigede kritik, der kan rejses mod denne term for et ideologisk indhold - for at foregive at private erhvervsvirksomheder, som har deres virksomhed spredt over flere lande er mindre "nationale" al den stund de er ledet fra det land, hvor hovedkvarteret befinder sig. Forskellige alternativer har været bragt frem, se herom f.eks. Magdoff & Sweezy, "Notas sobre la empresa multinacional", i Teoría y practica de la empresa multinacional, Buenos Aires, 1974, hvor termerne "transnationale" og "tværnationale" selskaber diskuteres. Her er imidlertid "multinational" blevet foretrukket udelukkende p.g.a. termens almindelige anvendelse i dagligsproget.

2) Theotonio dos Santos: La crisis de la teoría del desarrollo y las relaciones de dependencia en América Latina, Santiago de Chile, 1968, p. 12.

Spørgsmålet er, hvilken rolle MNS spiller inden for denne afhængighedsrelation. Inden for den latinamerikanske afhængighedsteori hersker der en bred enighed om, at MNS er et af de vigtigste instrumenter, som den abstrakte afhængighedssituation konkretiserer sig igennem. Derimod er der ikke udviklet særlig anvendelige analytiske instrumenter til konkrete undersøgelser af, hvorledes MNS optræder som bidragsyder til at skabe og opretholde afhængighedsforholdet mellem center og periferi.³⁾ Jeg skal derfor i det følgende søge at udvikle nogle analytiske kategorier, som kan være anvendelige til dette formål, inden jeg går over til hovedformålet med artiklen, som er at give en fremstilling af, hvorledes bestemte MNS har bidraget til at skabe og opretholde afhængighedsforholdet mellem et konkret periferiland, Chile, og det dominerende centerland, USA.

1. Metodisk fremgangsmåde

De spørgsmål, som melder sig m.h.t. MNS' rolle i forholdet mellem center og periferi, vil naturligt være, hvorledes optræder MNS som opretholder af afhængighedsforholdet - og dermed som politisk aktør⁴⁾ - og hvorfor, hvilke forhold determinerer MNS' optræden i periferien. Svarene på disse spørgsmål vil kunne bidrage til en forståelse af MNS som hvad man kunne kalde direkte politisk aktør i periferien. Imidlertid vil det næppe være muligt at behandle dette problem uafhængigt af spørgsmålet om, hvorledes MNS forholder sig til hjemlandet i centeret, og herunder specielt hvilken indflydelse MNS har på dette hjemlands forhold til det perifere værtsland for MNS. Det er m.a.o. spørgsmålet om MNS's forhold til statsmagten og specielt dets muligheder for at influere på statens udenrigspolitik, som bliver berørt ved at rejse dette problem, eller hvad man kunne kalde "MNS som indirekte politisk

3) For en nærmere diskussion af dette postulat kan henvises til mit speciale "Under kritisk anvendelse af afhængighedsteori ønskes en analyse af det multinationale selskab som politisk aktør, med særlig henblik på forholdet mellem USA, Chile og udvalgte selskaber". Århus 1976.

4) Også for en nærmere diskussion af dette begreb må der henvises til specialet.

aktør". Dette videregående problem vil blive behandlet temmelig sporadisk i denne artikel, hvor jeg vil koncentrere mig om undersøgelsen af MNS, som direkte politisk aktør i periferien.

1.1. Former for politisk adfærd

Hvorledes optræder MNS i periferien? Her skal jeg igen tage mit udgangspunkt i en forudsætning om, at MNS vil tilstræbe at opretholde afhængighedsforholdet, således som det er karakteriseret ovenfor, idet denne situation giver MNS mulighed for at realisere en række overordnede målsætninger for deres virksomhed, som jeg antager, at de er i besiddelse af. Disse målsætninger kan kort udtrykkes som profitmaximering, vækst og sikkerhed.

Så længe den "normale afhængighedssituation" er eksisterende, vil MNS altså indrette deres politiske virksomhed efter at bevare denne situation, hvad der er det samme som at sige, at de vil stræbe efter at forebygge, at det afhængige periferiland skal foretage noget brud med afhængigheden, dvs. løsrive sig fra afhængighedssystemet på en for MNS uacceptabel måde.

Tilsvarende skal det antages, at MNS i den situation, hvor et sådant brud allerede måtte være en realitet, da vil søge at forsvare sine interesser igennem en adfærd, som har til hensigt primært at føre situationen tilbage til den normale afhængighedstilstand, evt. igennem udskiftning af regimet i periferilandet og som subsidiært vil søge i det mindste at godtgøre MNS de tab, som de måtte have lidt i forbindelse med bruddet.

Jeg skal her tale om MNS's adfærd over for periferien som henholdsvis forebyggende eller reaktiv alt efter om der er forekommet et brud fra periferilandets side.

Såvel den forebyggende som den reaktive politik kan føres med en række forskellige midler alt efter hvilke ressourcer de givne MNS er i besiddelse af. Ligeledes vil den kunne være rettet mod forskellige delmål, som hver for sig bidrager til realiseringen af det overordnede mål, at bevare henholdsvis genoprette afhængighedssituationen.

Det følger af det allerede sagte, at MNS' dominerende adfærdsform i politisk henseende vil være den, som har til hensigt at udbyde/genoprette afhængigheden igennem en styrkelse af afhængighedsrelationerne. Denne adfærd vil dog i den givne situa-

tion kunne afløses af/suppleres med en anden adfærdsform, som tilsigter at forebygge et brud, ikke igennem en direkte styrkelse af afhængigheden i dens traditionelle form, men derimod igennem en ændring og modernisering af afhængighedens former, som skal gøre disse mere fleksible og mere tolerable for værtslandet. Denne adfærds skal her betegnes som "afmotivering". Endelig er der en tredje mulig adfærdsform, som tilsiger MNS ikke at satse for hårdt på opretholdelsen af afhængigheden i hverken dens gamle eller dens moderne former, men i stedet, eller supplerende, at sikre sine interesser ved at minimere de omkostninger, som vil være forbundet med et brud.

Jeg skal nu kort komme ind på, hvad disse termer dækker over.

1.1.1. Uddybning/genoprettelse af afhængigheden

Dette mål vil kunne efterstræbes ved brug af en række forskellige metoder. En mulighed er anvendelse af militær magt, som der findes historiske eksempler på, ikke behøver at være et prærøgativ for nationalstaten, men som også kan udøves af MNS.⁵⁾ Dette middel synes dog at høre fortiden til.

Derimod er den mulighed for politisk indflydelse, som består i, at MNS ikke selv udøver den fysiske magt, men derimod står i nær kontakt med grupper i værtslandet, som er i stand til og villige til at udøve den fysiske magt på en for MNS acceptabel måde, stadig aktuel. Med dette forhold tænkes på de politiske alliancer, som MNS typisk har været i stand til at indgå med det lokale borgerskab, eller med fraktioner af dette, i de perifere værtslande, som man har opereret i. Disse alliancer med grupper, som kan være direkte statsbærende, eller som under alle omstændigheder øver en betydelig indflydelse på den nationale politik, kan, som historiske eksempler har vist, udarte til en indirekte styring af politikken fra det MNS, som udøver en dominerende rolle inden for landets økonomiske liv. Jfr. skiftende tiders bananrepublikker.

Denne politiske indflydelse i snæver forstand kan suppleres med, hvad der i stigende grad er tilfældet, en mere indirekte virkende ideologisk indflydelse. Denne kan udøves dels igennem

5) Standardeksemplet er her East India Company. Se herom f.eks. R. Barnet & R. Müller, Global Reach, New York, 1974, pp. 72 ff.

MNS' egen ideologiproduktion, egne publikationer, reklame og annoncering i og støtte til den del af massemedierne, som MNS anser for støtteværdig og dels ved at MNS mere eller mindre selv kontrollerer den materielle basis for den generelle ideologiproduktion i periferilandet.

Hertil kommer den indflydelsesform, som det meste af litteraturen om MNS' virksomhed i periferien har sin opmærksomhed centreret omkring, nemlig MNS' økonomiske indflydelse. Denne vil typisk bero på, at MNS er i besiddelse af en række produktionsfaktorer, som de perifere værtslande ikke ejer, men som de ønsker at skaffe sig adgang til. MNS har således m.h.t. disse produktionsfaktorer en quasimonopolstilling over for periferien.

Traditionelt har man i denne forbindelse især hæftet sig ved periferilandenenes kapitalmangel, og i den liberalistiske udviklingsteori har man tilsvarende opfattet MNS som en velsignelse for "u-landene", fordi disse har været i stand til at bringe den eftertragtede kapital. Det forekommer, at dette argument især har gyldighed inden for den ekstraktive sektor, hvor der typisk vil være tale om, at der kræves store éngangsinvesteringer for at påbegynde en produktion af et givet råstof. Set ud fra et indflydelses- og magtsynspunkt synes det dog at være begrænset, hvor meget MNS vil kunne spille på dette efter det øjeblik, hvor denne éngangsinvestering er foretaget.

I de senere års debat er det dog nok så meget teknologien som produktionsfaktor, som er kommet i højsædet, frem for kapitalbegrebet i snæver forstand. Det gælder i endnu højere grad end for kapital, at teknologi er en produktionsfaktor, som indgår som en nødvendig ingrediens i moderne produktionsmetoder inden for alle sektorer, og som periferilandene ikke er i besiddelse af, men ønsker at erhverve sig. (Dette gælder i det mindste, så længe periferien ønsker at kopiere de produktionsmetoder, som anvendes i det industrielt højtudviklede center. Som bekendt bliver der i stigende grad sat spørgsmålstegn ved dette).

Endelig kan der være grund til at påpege en tredje form for økonomisk afhængighed, som periferien befinder sig i i forhold til MNS, nemlig den, der bunder i periferiens problemer med selv at markedsføre sin eksportproduktion på et verdensmarked, som i mange tilfælde er mere eller mindre kontrolleret af MNS. Skønt

man ikke kan tale om marketing som en produktionsfaktor i sædvanlig forstand, så er det dog et uomgængeligt led i markedsføringen af især de ekstraktive produkter, som typisk bliver producerede med eksport for øje.

Man kan måske tale om, at den aktuelle tendens går i retning af, at periferiens økonomiske afhængighed inden for den ekstraktive sektor, hvor kapital- og teknologiproblemerne er til at overse, især bunder i markedsføringsproblemerne, medens den inden for den industrielle sektor, hvor der typisk er tale om produktion for periferilandenes hjemmemarkeder, bunder i de teknologiske problemer.

Til disse, i snæver forstand, økonomiske afhængighedsformer, føjer sig i stigende grad også den finansielle afhængighed, som især udfolder sig på det statslige plan igennem den almindelige, øgede gældsætning for periferien. Den velkendte onde cirkel er efterhånden ved at være en realitet, hvor periferien tvinges til stadigt at optage nye lån, ikke som produktiv kapital, men til at betale de gamle lån tilbage med. Dette forhold får også betydning for relationerne mellem periferien og MNS, idet MNS har mulighed for at forebygge et brud ved til sin virksomhed i periferilandet at knytte en række finansielle sanktioner, som træder i kraft i det øjeblik, hvor bruddet er en realitet. Typisk vil der være tale om lån fra private banker, stater eller internationale organisationer i centeret til "udviklingsprojekter", hvori MNS spiller en fremtrædende rolle, og hvor disse lån vil blive krævet betalt tilbage i det øjeblik, hvor denne forudsætning ikke længere er opfyldt.

Der er altså tale om, at afhængighedssituationen kan uddybes/genoprettes ved brug af flg. midler:

- 1) Politiske: alliancer med det lokale borgerskab
- 2) Ideologiske
- 3) Økonomiske: Afh. af MNS' kapital, teknologi og marketing
- 4) Finansielle

1.1.2. Afmotivering af brud

Som nævnt adskiller denne adfærdsform sig ikke fra uddybning af afhængigheden ved at være fundamentalt forskellig fra denne i målsætningen. Målet er stadig det samme: at MNS's kapital skal

kunne reproducere sig i periferien på en tilfredsstillende måde. Forskellen ligger i, at man her ikke forfølger dette mål ved at udnytte sine indflydelsesrelationer maximalt til at opretholde afhængigheden under uændrede former, men derimod til at ændre denne på en måde, som vil tilfredsstille en del af periferlandets krav og derved afmotivere det fra at bryde med MNS.

Denne afmotivering kan antage en række forskellige former, såsom at ansætte borgere fra periferlandet i ledende stillinger i MNS, opfylde visse produktionsnormer, mindske repatrieringen af profitten m.m. Den mest almindelige og "moderne" form for afmotivering er den, hvor MNS opgiver sin éntydige ejendomsret til den økonomiske virksomhed i værtslandet og indgår i en eller anden form for "joint venture" med den lokale stat eller med lokale private firmaer. Et sådant joint venture vil typisk bestå i, at den lokale partner overtager 51% af aktiekapitalen i virksomheden og således formelt får en majoritet. Problemet er, hvorvidt denne formelle ejendomsret kan materialisere sig i den reelle beslutningstagning m.h.t. virksomhedens drift, al den stund MNS stadig er i besiddelse af en quasi-monopolposition m.h.t. en række produktionsfaktorer. Den måde, som dette spørgsmål løses på, vil blive afgørende for, hvorvidt et joint venture kommer til at virke reelt afmotiverende eller ej.

1.1.3. Omkostningsminimering

Denne MNS-adfærdsform har sit udgangspunkt i den situation, hvor MNS anticiperer, at det under alle omstændigheder må anses for sandsynligt, at der vil komme et brud, og derfor indretter sine dispositioner efter at minimere de omkostninger, som vil være forbundet med dette. Det kan man gøre på flere måder. En måde er at mindske selskabets funktionelle afhængighed af den investering, som er på tale. Hvis det drejer sig om et råvareselskab, vil man typisk søge at udvikle alternative forsyningskilder i andre dele af verden, og for alle MNS gælder det, at man vil undlade at foretage nyinvesteringer i et "farligt område". En anden måde at sikre sig på, er ved at forsikre sig mod nationaliseringer i periferien, i hjemlandet, hvad der bliver mere og mere almindeligt, i takt med at centerstaterne i stigende grad opretter statslige forsikringsordninger for den private kapital, som opererer uden for landets grænser.

1.2. Determinanter for MNS' adfærd

Efter at have behandlet hvorledes MNS optræder i periferien, skal jeg kort komme ind på spørgsmålet hvorfor? - hvad der determinerer MNS' adfærd?

Mest elementært skal jeg antage, at MNS optræder som politiske aktører i periferien i den udstrækning, som de har interesse i det og ressourcer til det.

M.h.t. interesserne antages det, at der er en række objektive faktorer, som bestemmer størrelsen af denne interesse. Disse er:

1) Den absolutte involvering i det givne værtsland d.v.s. størrelsen af de aktiver, som er placerede her, samt størrelsen af den indtjening, som hidrører herfra.

2) Den relative involvering. D.v.s. den absolutte involvering sat i relation til selskabets totale aktiver og indtjening.

3) Den funktionelle afhængighed. D.v.s. spørgsmålet om, hvorvidt selskabets globale virksomhed er afhængig af operationerne i det givne land. F.eks. for råvareselskaber vil der typisk være tale om, at man besidder forarbejdningsindustri i hjemlandet eller i tredjelande, som ikke vil kunne fungere uden råvaretilførsler.

4) Værtslandets eksemplariske interesse for MNS. En sådan interesse vil være til stede, hvor f.eks. en stor del af selskabets globale aktiver er placerede inden for områder, der deler en række socio-økonomiske karakteristika med det værtsland, som der er på tale. Hvis et selskab f.eks. har størstedelen af sine aktiver placerede i periferien som helhed, vil det sandsynligvis interessere sig mere for udviklingen i et periferiland, end hvis det kun har aktiver placerede i dette ene land og resten i centeret. Det er med andre ord graden af multinationalitet samt fordelingen af aktiver over de forskellige regioner, som står i centrum for interessen her.

Til disse objektive interesser skal der imidlertid føjes en række subjektive, som antages at kunne have indflydelse på det enkelte MNS' stillingtagen i en konkret situation; disse er:

5) Selskabets placering blandt de andre udenlandske investorer i værtslandet. Uanset de ovennævnte størrelser antages det at være af betydning for selskabet, om det traditionelt har spillet en dominerende rolle i "den eksterne sektor".

6) "Emotionel tilknytning" til investeringen. Hermed tænkes på sådanne forhold, som at den givne investering kan have haft speciel betydning for selskabets historiske udvikling, eller at selskabets ledere kan være uddannet her.

7) Selskabets politiske ideologi. Der er næppe nogen tvivl om, at de fleste MNS vil vedkende sig en liberalistisk samfundsopfattelse, men der er dog nuancer m.h.t. de forskellige selskabers grad af antikommunisme og i deres syn på frigørelsestendenserne i periferien.

Det skal her antages, at de nævnte faktorer vil være bestemmende for den intensitet, hvormed selskabet vil benytte sine ressourcer til at forsvare sin position i et periferiland. Hvorledes og med hvilken effekt selskaberne vil gribe ind afgøres af størrelsen og arten af de ressourcer, man er i besiddelse af. Bestemmende for dette er flg. faktorer:

1) MNS' størrelse. Totalt og i værtslandet. "Størrelse" er et vanskeligt operationaliserbart begreb for MNS, men indikationer kan angives igennem den bogførte værdi af dets aktiver samt igennem f.eks. antallet af ansatte.

2) MNS' sektorplacering. Det antages her at være af betydning, om MNS befinder sig inden for den ekstraktive sektor, den industrielle sektor eller servicesektoren, idet der vil være tale om, at man er i besiddelse af forskelligartede pressionsmuligheder, alt efter hvilken sektor det drejer sig om. Således vil ekstraktive selskaber, som producerer i periferilandet med eksport for øje, være i besiddelse af en række økonomiske pressionsmuligheder, som selskaber i den industrielle sektor, der producerer for hjemmemarkedet, vanskeligt vil kunne benytte.

3) Tradition og kapacitet for anvendelse af politisk pression. Hermed tænkes på det forhold, at visse MNS i højere grad end andre har en veludviklet tradition for politiske interventioner i værtslandene ved brug af såvel økonomiske som ekstraøkonomiske midler. Denne tradition kan være institutionaliseret i selskabets ledelsesstruktur igennem specielle direktorater for varetagelse af den politiske funktion. En sådan tradition formodes at øge selskabets kapacitet for f.eks. oprettelse og anvendelse af politiske alliancer med det lokale borgerskab.

2. Artiklens disponering

I det følgende skal søges undersøgt, hvorledes 3 amerikanske multinationale har optrådt som politiske aktører over for Chile. Det drejer sig om kobberselskaberne Anaconda og Kennecott, som i det meste af dette århundrede har stået for størstedelen af produktionen af Chiles vigtigste eksportvare, kobberet, samt ITT, der i Chile optræder inden for servicesektoren, idet man som sin væsentligste virksomhed i dette land har haft driften af telefonvæsenet. Dette skal blive gjort ved indledningsvis at gennemgå de tre selskaber i henhold til de opridsede determinerende faktorer. Dernæst kommer jeg ind på, hvilken forebyggende politik de har ført i perioden op til det chilenske brud med afhængigheden i 1970, for herefter at behandle selskabernes reaktive politik mod UP-regeringen 1970-73.

II. Determinanter for selskabernes adfærd

I dette afsnit skal kortfattet gennemgås de væsentligste karakteristika for de tre MNS, som står i centrum for interessen i denne undersøgelse, nemlig ITT og de to kobberselskaber Anaconda og Kennecott.

1. ITT. Ressourcer

ITT er verdens største selskab inden for kategorien af multinationale konglomerater, dvs. den stedse mere almindelige type MNS, som ikke hører til i nogen bestemt branche, men som fordeler sine aktiver over et stort antal brancher uden nogen indbyrdes organisk sammenhæng mellem disse, og som altså ikke udgør nogen enhed ud fra nogen funktionel betragtning, men udelukkende i kraft af den fælles ledelse i selskabets hovedkvarter. Blandt MNS i almindelighed er ITT med sine aktiver af størrelsesordenen 6 mia. \$ og sine ca. 400.000 ansatte i 1970 på en 8-10 plads på Fortunes top-100 over verdens industrielle giganter - en posi-

sion ved siden af andre MNS som IBM og Unilever.⁶⁾

Denne fremtrædende placering blandt MNS som helhed er relativt ny og er blevet opnået igennem en voldsom ekspansions- og "konglomereringsproces" for ITT i 60'erne. Før dette tidspunkt var ITT et mindre MNS med størstedelen af sine aktiver anbragt i de sektorer, som har givet selskabet navn, telefon og telegraf. Det er karakteristisk for selskabets ekspansive udvikling, såvel inden for den oprindelige kommunikationsbranche, som senere, at den har været resultatet af en dristig investeringspolitik fra selskabets egen side, som har været uden direkte forbindelse til de større amerikanske kapitalgrupper.⁷⁾

M.h.t. opfattelsen af ITT som politisk aktør er det interessant at notere, at det forhold, at selskabet har sine aktiver spredt ud over adskillige brancher med størstedelen placeret inden for servicesektoren, gør, at det ikke er i besiddelse af væsentlige økonomiske pressionsmidler over for de værtslande, som det måtte komme i konflikt med. Den produktion af serviceydelser og industrielle produkter, som ITT fremstiller, er ikke karakteriseret ved anvendelse af nogen vanskelig tilgængelig teknologi, lige så lidt som der er tale om problemer med at markedsføre produktet efter en evt. nationalisering, bl.a. fordi der typisk er tale om produktion for værtslandets hjemmemarked.

Hvad der gør ITT interessant i denne sammenhæng er imidlertid, at selv om dets økonomiske ressourcer igennem brancheplaceringen, for at øve politisk pression er små, så er dets tradition for politisk indblanding ved brug af ekstraøkonomiske midler tilsvarende omfattende.

ITTs historie er fyldt med eksempler på, at det har bevæget sig uden for den økonomiske sfære under sine anstrengelser for at skabe sig de bedst mulige eksistens- og ekspansionsbetingelser i værtslandene. Blandt eksemplerne kan nævnes ITTs forbindelser til

6) J. Cockcroft, H. Frundt, D. Johnson and the Rutgers-Livingston Transnational Corporation Research Group: "ITT, Multinationals and Chile", p. 1, i COFLA, Chile, Unmasking Development, Los Angeles, 1972.

7) Anthony Sampson, The Sovereign State of ITT, New York, 1973, Chapters 2 & 4.

den spanske fascismes grundlægger, Primo de Rivera, i 20'erne, til Hitler i 30'erne, samt dets konspirationer mod Sovjetunionen i Østeuropa umiddelbart efter krigen, og sidst men ikke mindst dets bestikkelse af det republikanske parti i USA i 1972 i forbindelse med en antitrustsag mod ITT. Specielt ITTs virksomhed under krigen er illustrerende for dets manøvredygtighed, idet det lykkedes selskabet at få udbetalt krigsskadeserstatninger fra den amerikanske stat for den skade, som allierede styrker havde forvoldt på ITT-ejede våbenfabrikker i Tyskland!⁸⁾

Den "politiske tradition", som ITT har opbygget, har sat sig sine spor i selskabets opbygning og ledelsesstruktur, idet der her udover de normale linjeorganer til ledelse af dets virksomhed, forefindes egentlige politiske organer i form af bl.a. et "direktorat for internationale relationer", et "public relations-direktorat", samt et specielt "Washington direktorat", hvis opgave det er at opretholde forbindelsen til den amerikanske statsmagt, herunder at drive lobbyvirksomhed over for kongressen. Derudover er ITT i besiddelse af sit eget efterretningsvæsen, der opererer uafhængigt af og parallelt med de "ordinære" filialer i værtslandene. Institutionaliseringen af den "politiske funktion" i selskabets ledelse kommer endvidere til udtryk igennem de initiativer, som man med held har gennemført for at knytte politisk prominente og velplacerede personer til sin "Board of Directors". Blandt de personer, som i 1970 befinder sig her, kan nævnes de forhenværende europæiske statsledere Trygve Lie og Paul Henri Spaak (for TL's vedkommende også fhv. generalsekretær for FN!), fhv. præsident for Verdensbanken, Eugene Black, fhv. leder af CIA, John McCone. Blandt ITTs vicepræsidenter befinder sig Charles Ireland, Fhv. general-løjtnant i den amerikanske hær, og Hart Perry, der samtidig er medlem af direktionen for OPIC, det amerikanske statslige forsikringsinstitut for direkte, private investeringer i udlandet.⁹⁾

Interesser

Hvad ITT har på spil i Chile kan i bogført værdi gøres op

8) Ibid., chapter 1.

9) D. Johnson, J. Pollock & J. Sweany, "Pulpos Aferrados a Ibero-américa" i Punto Final nr. 6, 1972, Santiago de Chile.

til små 200 mill. \$, hvoraf størstedelen er placeret i det nationale telefonvæsen, som ITT har drevet siden 1930; desuden har man telefonfabrikker og en del hotelvirksomhed.¹⁰⁾ Den årlige indtægt fra disse aktiver er af størrelsesordenen 10 mill. \$. Det er således ikke småpenge, det drejer sig om.

Ikke desto mindre er disse tal dog ret små i forhold til ITTs samlede aktiver og indtjening, henholdsvis ca. 3% og ca. 7%, hvad der antyder, dels at ITTs profitter er væsentligt større på de chilenske operationer end globalt (hvilket er normalt for MNS's virksomhed i periferien), og dels, og mere væsentligt, at den chilenske investering ikke for ITT er af en sådan størrelsesorden, at et evt. tab af denne alvorligt ville kunne anfægte selskabets overlevelsesmuligheder.¹¹⁾

Ligeledes kan det konstateres, at ITT ikke er funktionelt afhængig af den chilenske investering, idet der udelukkende er tale om produktion for det chilenske hjemmemarked, som ikke indgår i nogen global funktionel sammenhæng i selskabets operationer. For så vidt må det altså konkluderes, at ITT ikke har vitale interesser på spil i Chile.

Hertil skal imidlertid føjes betragtningen over, hvorvidt Chile som værtsland kan siges at have eksemplarisk interesse for ITT, altså spørgsmålet om ITTs grad af multinationalitet i almindelighed, og herunder specielt hvorvidt ITT er afhængig af sine investeringer i periferien i almindelighed og i det latinamerikanske område i særdeleshed.

ITT har igennem sin historiske udvikling været "ekstremt multinationalt", idet selskabet, til trods for at det altid har haft sit hovedkvarter i New York, igennem sine første mange leveår havde alle sine aktiver placeret uden for USA, ikke mindst i Latinamerika, hvor man, ligesom det efterhånden også blev tilfældet i Europa, drev de nationale telefonselskaber i et stort antal af

10) J. Cockcroft & H. Frundt & D. Johnson, "The Multinationals" i D. Johnson (ed.), The Chilean Road to Socialism, New York 1973, pp. 6 ff.

11) ITT har faktisk været en strålende forretning de sidste mange år, omend man i 1975 havde visse problemer, efter at man havde investeret for voldsomt i USA ved bl.a. at opkøbe en række forsikringselskaber. New Internationalist No. 37, March 1976, Oxford, England, p. 7.

landene. Efter krigen har ITT imidlertid, sammen med sin generelle ekspansionsproces, bevidst ført en strategi vendt mod at omfordele sine aktiver i geografisk henseende, dels mod i almindelighed at placere en større del af disse inden for USA og dels mod at mindske den del af aktiverne, som er anbragt i periferien. Begge tendenser har været dikteret af ønsket om på langt sigt at bringe sig i en mere sikker position i en usikker verden.¹²⁾

1970 er denne udvikling ført så vidt, at 53% af ITTs aktiver er placeret i USA, samtidig med at 41% af profitterne kommer derfra. Langt den største del af de øvrige aktiver er placeret i Vesteuropa. I Latinamerika er det lykkedes at afhænde sig størstedelen af investeringerne i kommunikationssektoren på en for selskabet fordelagtig måde; bortset fra Puerto Rico er den eneste større investering, som ITT fortsat er i besiddelse af her, den chilenske.¹³⁾

Man kan således heller ikke tale om, at det chilenske eksempel i tilfælde af nationalisering, selv om det skulle vise sig "smittefarligt" i de perifere områder, indebærer særlig truende perspektiver for ITTs fremtidige eksistens.

Alt i alt må ITTs objektive interesse i at forsvare sin chilenske investering være til at overse.

Til trods for dette er der andre forhold, som er mere specifikke for ITT, som gør, at man kan tale om, at selskabet kan have en "subjektiv interesse" i netop den chilenske investering.

Her kan for det første nævnes ITTs placering inden for den "eksterne sektor" som helhed i Chile. ITT er ikke alene uden for kobbersektoren den største udenlandske investor i landet, men også den med den længste historie i Chile, hvor kun kobberselskaberne havde påbegyndt deres operationer, før ITT startede i 1930. Her til kommer, at ITT er blandt de største selskaber, globalt, som har foretaget investeringer i Chile, og her også større end kobberselskaberne. Disse forhold fører tilsammen til, at ITT med sin historiske interesse for den politiske udvikling i værtslandene in mente kan føre et "ansvar" for, hvad der sker i Chile, for så vidt

12) Sampson, op.cit., chapter 4.

13) Ibid., chapter 11.

som dette berører den eksterne sektor.¹⁴⁾

For det andet gælder det, at ITT kan føle en vis "emotionel" tilknytning til sin chilenske investering, som dels er den første større operation, som selskabet har indladt sig på i sin levetid, og som dels er den sidste større investering, man har tilbage inden for den branche, hvor ITT svang sig op, telefonerne.¹⁵⁾

Sidst, men ikke mindst, er der grund til at nævne, at den stærkt antikommunistiske og - socialistiske ideologi, som præger de toneangivende kredse inden for ITT. Dette har i endnu højere udstrækning, end det kan anses for almindeligt inden for MNS-kredse, været et karakteristikum for ITT lige fra grundlæggerens, dansk-amerikaneren Sostenes Behns, dage, da han benyttede enhver lejlighed til at bekæmpe den internationale kommunisme. Siden da er Behns korsfarerånd blevet trofast videreført, også af ITTs leder siden 1957, manden der har stået i spidsen under selskabets store ekspansionsperiode, H.S. Geneen. For såvel Behn som Geneen har frygten for nationaliseringer været et overordnet motiv under fastlæggelsen af selskabets strategi, denne frygt er hos Geneen yderligere tiltaget, efter at han under sine første år som leder af selskabet måtte opleve den kompensationsløse nationalisering af ITTs besiddelser på Cuba efter revolutionens sejr i dette land. Denne nationalisering blev, udover at udgøre en traumatisk oplevelse for Geneen, en anledning for ham til at manifestere sin sympati for den besejrede diktator, Batista, ved at forære denne en guldtelefon!¹⁶⁾ Et andet indicium på ITTs antikommunisme er det forhold, at dets direktør for internationale relationer, J. Neal, før overtagelsen af denne post i ITT, havde bag sig en 30-årig karriere i State Department, hvor han var blevet kendt som "the anti-communist war-horse".¹⁷⁾

14) For en diskussion af dette, se: Armando Uribe, El libro negro de la intervención norteamericana en Chile, Mexico City 1974, pp. 159 ff.

15) Ibid., p. 162.

16) Sampson, op.cit., chapter 11.

17) Multinational Corporations and the United States Foreign Policy, Hearings before the Subcommittee on Multinational Corporations of the US Senate, United States Government Printing Office 1973, pp. 59 ff.

Konklusionen på dette synes at være, at ITT ikke har særlig store objektive interesser i at gribe ind i Chile, men derimod nok en del subjektive, samt at man har de politiske ressourcer, men savner økonomiske.

2. Kobberselskaberne

Ressourcer. Det gælder for begge selskaberne, Anaconda og Kennecott, at de er typisk vertikalt integrerede, og efterhånden også i en vis grad konglomererede, råvareselskaber, som besidder råvarekilder i center og periferi og står for produktionen her, såvel som for den videre forarbejdning af råvaren kobber i form af smeltning og raffinering, samt tildels også for den videre forarbejdning af kobberet til halvfabrikata og til færdige produkter. Desuden har de i en vis udstrækning ekspanderet ud over kobberbranchen til at foretage investeringer i andre råvarer, for derved gennem at mindske selskabets afhængighed af den ene branche.¹⁸⁾

Som det ligeledes er typisk for den ekstraktive sektor som helhed har de i kobberbranchen fungeret som to ud af de få store selskaber, som har domineret denne branche, og derved givet den en oligopolistisk natur, med de deraf følgende karakteristika i form af karteldannelser sideløbende med perioder med indbyrdes konkurrence mellem selskaberne. Ud fra en historisk betragtning har den internationale kobberindustri været domineret af syv store selskaber, en pendant til olieindustriens "syv søstre", medens den nationale kobberindustri i USA har været domineret af tre selskaber, som samtidig har været med i "de syv". To af disse tre er Anaconda og Kennecott. Dette kobberoligopol er i disse år under opløsning, bl.a. som følge af omfattende nationaliseringer i de perifertilande, hvor oligopolmedlemmerne har haft deres væsentligste råvarekilder.¹⁹⁾

Rent størrelsesmæssigt er kobberselskaberne betydeligt mindre end ITT. Målt i den bogførte værdi af aktiverne er denne for

18) Al Geddicks, "The Nationalization of Copper in Chile: Antecedents and Consequences" i Review of Radical Political Economics, vol. V, No. 3, Ann Arbor, Michigan 1973, pp. 27 ff.

19) SIDA-Utredningsbyrå, U-Länderna och den internationella Kopparmarknaden, Stockholm 1974, pp. 51 ff.

begge selskabernes vedkommende i 1969 på ca. 1 mia. \$, hvilket er ca. 1/6 af ITTs aktiver. Der er således tale om selskaber, der i enhver henseende er betydeligt mindre end ITT, også m.h.t. antal ansatte, udvikling af ledelsesfunktioner m.m.²⁰⁾

I modsætning til ITT er kobberselskaberne vokset frem i nær tilknytning til ledende US-kapitalgrupper. Oprindeligt ved selskabernes stiftelsestidspunkt omkring århundredskiftet, som et udtryk for disse kapitalgruppers ønske om at engagere sig i den da stærkt ekspanderende kobberbranche.²¹⁾ Anaconda er stiftet af Rockefeller-selskabet Standard Oil og har stadig en nær tilknytning til Rockefeller-kapitalen, hvad der bl.a. har givet sig udtryk i, at næstformanden i Chase Manhattan Bank, J.B.M. Place, 1971 bliver præsident for Anaconda. Kennecott er stiftet af Guggenheim-gruppen, der senere sælger aktiemajoriteten i selskabet til Morgan-gruppen, som siden da har kontrolleret Kennecott, sammen med Guggenheim, som stadig ejer betydelige interesser.²²⁾

M.h.t. kobberselskabernes anvendbare ressourcer over for periferilandet Chile gælder det, at de, takket være deres oligopolistiske placering inden for en råvaresektor, som i hele dette århundrede har været vital for Chile, har været i besiddelse af en række økonomiske pressionsmidler, som ITT ikke har haft. I første omgang, ved tidspunktet for etableringen af deres omfattende virksomhed som kobberproducenter i Chile, har de tilvejebragt de nødvendige produktionsfaktorer, som skulle til for at en produktion kunne komme i gang, i form af kapital og teknologi.²³⁾

Med tiden er disse ressourcer, som fra første færd har sat selskaberne i en stærk forhandlingsposition over for periferilandet, blevet mindre anvendelige. Når først de kapitalkrævende én-gangsinvesteringer, som starter produktionen i de store kobbermi-

20) Black y otros, Los administradores del imperio, Buenos Aires 1972, pp. 65-67.

21) R. Prain, Copper, the Anatomy of an Industry, London 1975, chapter 3.

22) Marc Herold, "The Story of Copper and Imperialism" i NACLA (ed.), New Chile, Berkeley, California 1973, p. 95.

23) Th. H. Moran, "Dependencia y futuro del nacionalismo economico en la industria cuprifera en Chile", Estudios Andinos, vol. II, nr. 3, La Paz, Bolivia 1972, pp. 33-35

ner er foretaget, ligger "kapitalen allerede i jorden" og kan ikke længere bruges som et pressionsmiddel på samme måde.²⁴⁾ Ligeledes er den anvendte teknologi inden for kobberudvindingen ikke tilstrækkelig eksklusiv til, at den i det lange løb kan vedblive med at være utilgængelig for værtslandet.²⁵⁾ Der er imidlertid en tredje faktor, som selskaberne kan spille på over for værtslandet, og som bunder i selve kobberindustriens oligopolistiske natur. Denne faktor er markedsføringen af kobberet, som i denne oligopolistiske industri for størstedelens vedkommende foretages af oligopolmedlemmerne igennem faste langtidskontrakter med kunderne - uden om et (dårligt nok eksisterende) "frit verdensmarked" for kobber.²⁶⁾ Jeg skal i det følgende komme nærmere ind på, hvorledes disse økonomiske pressionsmidler er blevet anvendt, og med hvilken effekt.

M.h.t. ressourcer i form af direkte politiske pressionsmidler, som ITT var i besiddelse af, så er kobberselskaberne ikke i stand til at mønstre noget sådant i samme grad. De har således ikke erfaring med politiske intriger i noget større antal værtslande, da deres erfaringsgrundlag i det store og hele begrænser sig til det amerikanske hjemland samt til Chile. De er nok i besiddelse af lobbyister i Washington, men ikke som ITT af noget efterretningsvæsen eller politiske direktorater.²⁷⁾

Konkluderende m.h.t. ressourcer har kobberselskaberne en række økonomiske ressourcer, som ITT ikke har, men til gengæld færre politiske.

24) Det er klart, at det hele tiden er nødvendigt med løbende byinvesteringer i mindre omfang for at holde en produktion i gang. For de amerikanske kobberselskaber i Chile har der imidlertid været tale om, at langt de største investeringer er blevet foretaget i århundredets begyndelse, hvorefter produktionen i det store og hele har fået lov til at stagnere. Th. H. Moran, Multinational Corporations and the Politics of Dependence, London 1974, chapter 2.

25) Peter Neersø i Søndagsbladet 21.1.1974, København 1974.

26) Der er tale om, at oligopolmedlemmerne bevidst har søgt at minimere det frie verdensmarkeds betydning, hvad der er lykkedes til den grad, at der her kun omsættes ca. 10% af den internationale kobberhandel. Kommentar nr. 2, 1972, pp. 38 ff. og nr. 4, 1972, pp. 12 ff., Stockholm 1972.

27) Marc Herold, op.cit., p. 98.

Interesser

Begge selskaberne har såvel absolut som relativt store interesser på spil i Chile. Blandt de miner, de driver, er såvel verdens største åbne, som den største underjordiske kobbermine. (Henholdsvis det Anaconda-ejede "Chuquicamata", og Kennecotts "El Teniente"). Disse besiddelser har altid udgjort ryggraden i selskabernes virksomhed, omend de i 1969 kun svarer til ca. 15-20% af selskabernes totale aktiver, (lidt større andel for Anaconda end for Kennecott).²⁸⁾ Ser man på fortjenesten, har den chilenske andel af den globale fortjeneste været betydelig større end andelen af aktiver; selskaberne har med andre ord haft en højere profitrate på de chilenske operationer end på de globale. I et år som 1968, hvor kobberpriserne er høje, er dette forhold meget udtalt; således havde Anaconda dette år 78% af sin globale fortjeneste fra Chile, medens Kennecott havde et mere beskedent 22%.²⁹⁾

Udover at være en betydelig indtægtskilde danner den chilenske kobberproduktion også base for en stor del af selskabernes øvrige virksomhed i form af kobberforarbejdningsindustri. Dette gælder igen specielt for Anaconda, der i 1970 havde 60% af sin kobberproduktion placeret i Chile, medens Kennecott kun havde ca. 30%. Udover at danne basis for en forarbejdningsindustri, placeret i hjemlandet USA, rummer også kobberproduktionen for selskaberne den fordel, at den giver adgang til en række biprodukter ved kobberfremstillingen, idet kobber ofte forefindes sammen med mindre mængder af andre værdifulde metaller som guld, sølv og molybdæn, som frigøres fra kobberet under den afsluttende raffineringproces. Da raffineringen for størstedelens vedkommende finder sted i USA, er disse biprodukter hovedsageligt kommet selskaberne og ikke værtslandet til gode.³⁰⁾

Kort sagt kan det konstateres, at selskaberne har meget at miste ved en nationalisering af de chilenske besiddelser. Anaconda mere end Kennecott. Ganske vist har begge selskaber i de senere år søgt at mindske deres funktionelle afhængighed af det chilenske kobber ved dels at øge kobberproduktionen i USA og erhverve sig

28) Ibid., p. 101.

29) Ibid., p. 103.

30) CODELCO, El Cobre es chileno!, Santiago de Chile 1971, p. 21.

kobberreserver andre steder i verden og dels ved at investere i andre brancher end kobberet, men dette ændrer dog ikke fundamentalt det ovennævnte forhold.³¹⁾

Det gælder også for kobberselskaberne, at Chile i højere grad repræsenterer en værdi i sig selv end nogen eksemplarisk værdi for deres multinationale virksomhed som helhed. Dog kan man heller ikke benægte, at Chile har en vis eksemplarisk værdi i og med at selskaberne netop igennem deres diversificeringsanstrengelser har foretaget en række investeringer i andre perifere lande. Bl.a. har især Anaconda kobberproduktion i andre latinamerikanske lande.³²⁾

M.h.t. den "subjektive" interessefaktor kan det for begge selskaberne konstateres, at de har en fremtrædende placering inden for den eksterne sektor i Chiles økonomi, idet Anaconda besidder den største og Kennecott den næststørste udenlandske investering i Chile overhovedet. Hertil kommer, at de igennem placeringen i den strategisk vigtige kobbersektor spiller en uforholdsmæssig stor rolle i landets økonomiske liv som helhed.³³⁾

Ligeså lidt som man hos de to selskaber kan spore nogen specielt højt udviklet tradition for politisk indblanding, kan man udover en almindelig tilslutning til et liberalt samfundssystem identificere en speciel politisk ideologi.

Mellem de to selskaber synes der at være den forskel i deres tilknytning til de chilenske investeringer, at Anaconda ikke alene er i besiddelse af de største investeringer, og er mere afhængig af dem, men at dette selskab også, som en konsekvens heraf, i højere grad end det er tilfældet for Kennecott, har lagt sin karriererute over tjeneste i de chilenske filialer. Selskabets direktører har med andre ord tjent sig op igennem arbejde "i marken", i Chile.³⁴⁾

31) Moran, op.cit., chapter 2.

32) Ibid.

33) Moran fremhæver således, at de to kobberselskaber har spillet en større rolle i Chiles økonomi, end de 500 største korporationer tilsammen har gjort det i USA. Ibid., p. 7.

34) Th.H. Moran, "Transnational strategies of protection and defense by multinational corporations: Spreading the risk and raising the cost for nationalization in natural resources", International Organization, Spring 1973, p. 273.

Konklusionen for kobberselskaberne synes at være, at de er i besiddelse af betydelige objektive interesser i at bibeholde deres chilenske operationer. Dette gælder i endnu højere grad for Anaconda end for Kennecott. Ligeledes er de i besiddelse af en række økonomiske ressourcer, som er potentielt anvendelige til at forsvare disse interesser med.

III. Selskabernes forebyggende politik

Jeg skal i dette afsnit komme ind på, hvorledes de tre selskaber, ud fra givne interesser og ressourcer, søger at influere udviklingen i Chile før det brud med afhængigheden, som Chile foretager med valget af UP-regeringen i 1970.

Før jeg går over til de enkelte selskaber, skal jeg i korte træk komme ind på de væsentligste karakteristika for udviklingen i forholdet mellem Chile og centeret i den aktuelle rase af det chilenske afhængighedsforhold, hvor det er USA, som er det dominerende centerland, for derved at give en vis perspektivering af den senere fremstilling.

Som det typisk er tilfældet for periferien har også Chile igennem sin økonomiske udvikling været stærkt afhængig af enkelte råvarer, som har domineret eksporten. I forrige århundrede var det salpeteret og i dette århundrede har det været kobberet. Overgangen fra salpeter til kobber markerer for så vidt også et skifte i det eksterne dominansforhold, idet salpeteret var domineret af engelske kapitalinteresser, medens kobberet har været det af amerikanske. Anaconda og Kennecott startede kobberproduktionen i Chile omkring 1. verdenskrig, samtidig med at udviklingen af syntetisk kunstgødning i centeret fik grundlaget til at smuldre for Chiles salpeterproduktion.³⁵⁾

I mellemkrigstiden foregik kobberproduktionen uden større gnidninger i forholdet mellem selskaberne og den chilenske stat. Man accepterede fra chilensk side, at selskaberne var i besiddelse af de nødvendige produktionsfaktorer, som man ikke kunne præstere

35) José Cardemártori, La economía chilena, Santiago de Chile 1968, pp. 62 ff.

lokalt,³⁶⁾ og stillede som følge deraf heller ikke større krav til dem. Beskatningen af selskabernes fortjeneste var i denne periode yderst lempelig og nåede på intet tidspunkt op over 24%. Ligeledes blev der heller ikke stillet spørgsmålstejn ved, at produktionen foregik i udprægede enklaveøkonomier.³⁷⁾

De store kobberminer, som geografisk er placeret i afsidesliggende dele af landet, havde ikke nogen organisk tilknytning til den øvrige økonomi, da såvel kapitaludstyr som teknikere importeredes fra USA, og da den videre forarbejdning af kobberet også blev henlagt hertil. Kobberproduktionens multiplikatorvirkning i den chilenske økonomi var således minimal. Den eneste lokale udgift af betydning var lønnen til minearbejderne, som dog også er en beskeden post i det samlede regnskab, idet der dels anvendes en kapitalintensiv produktionsmetode, og dels fordi lønnens størrelse er beskeden som resultat af forskellen på aflønningen i center og periferi. Således har de lønninger, som selskaberne betaler i Chile, ligget på ca. 1/8 af de lønninger, som de betaler i USA - til trods for at minearbejderlønningen i Chile ligger over det nationale gennemsnit for industriarbejderlønninger.³⁸⁾

Da både beskatningen er lav og de lokale udgifter små, betyder dette, at den andel af fortjenesten ved kobberproduktionen, som kommer værtslandet til gode, "returned value", er ret lille. Dette forhold bliver imidlertid først efter 2. verdenskrig gjort til genstand for politisk debat i Chile i større udstrækning.

Da selskaberne ikke er udsat for noget større pres fra værtslandet, har de heller ikke behov for støtte fra hjemlandet. Der er ikke før krigen nogen større interaktion mellem USA og Chile

36) Det er dog genstand for diskussion, om ikke Chile ved tidspunktet for kobberproduktionens begyndelse meget vel selv kunne have frembragt den nødvendige kapital. Når chilenske industrifolk ikke selv påbegyndte produktionen, synes forklaringen nærmere at være dette borgerskabs parasitære komprador-natur, som fik det til at foretrække hurtige spekulationsgevinster i salpetersektoren frem for kobberinvesteringer. Ibid., p. 75.

37) Moran, Multinational Corporations and the Politics of Dependence, p. 24.

38) M. Vera & E. Catalan, La encrujiada del cobre, Habana 1967, pp. 81-87.

på det statslige plan. Dog findes der enkelte eksempler på amerikansk regeringsintervention, bl.a. i 1941, hvor USA forhindrer, efter selskabernes ønske, at Chile indfører en eksportskat på kobberet.³⁹⁾

I efterkrigstiden ændres og intensiveres afhængighedsforholdet mellem USA og Chile afgørende. En række tendenser kan fremhæves.

For det første medfører amerikansk kapital generelle internationale ekspansion efter krigen, at amerikanske multinationale nu begynder at reproducere deres kapital i Chile, også uden for de traditionelle sektorer. Hvor kobberselskaberne og ITT har været typiske for den amerikanske kapital førkrigsekspansion mod bl.a. Latinamerika ved at etablere sig inden for henholdsvis den ekstraktive sektor og servicesektoren, så sker der nu det, at amerikansk kapital i stigende grad kontrollerer produktionen, også inden for den industrielle sektor. Denne proces er ved slutningen af 60'erne ført så vidt, at amerikanske multinationale faktisk kontrollerer de vigtigste dele af den industrielle produktion i Chile - som oftest i et symbiotisk forhold til det lokale borgerskab, der fungerer som junior-partner i forholdet til den internationale kapital.⁴⁰⁾

For det andet er denne udvikling sket i snæver sammenhæng med intensivering af afhængighedsrelationerne på det statslige plan. Dette starter for Chiles vedkommende med dets indrullering i det amerikansk dominerede "inter-amerikanske system", hvor Chile ligesom det øvrige Latinamerika kommer med i OAS og i Rio-pagten (i 1947). Politisk betyder dette, at Chile kommer med i den vestlige lejr under den kolde krig, hvad der hurtigt får indenrigspolitiske konsekvenser igennem et forbud mod kommunistpartiet i 1947, hvorved den folkefrontsregering, som har siddet siden 30'erne, bryder sammen.⁴¹⁾ Militært betyder det, at der skabes

39) V. Wallis, Foreign Investment and Chilean Politics, Ann Arbor 1970, p. 80.

40) Cockcroft, Frundt & Johnson, op.cit., pp. 13 ff.

41) D. Boris & E. Boris & W. Ehrhardt, Chile auf dem Weg zum Sozialismus, Köln 1971, pp. 157-62.

snævre relationer mellem det amerikanske og det chilenske militær, hvor USA kommer til at stå som leverandør af militær "hard-ware" i form af våben og "soft-ware" i form af uddannelse af chilenske officerer i USA og på amerikanske baser.⁴²⁾

Endvidere kommer den chilenske stats økonomi og generelle udviklingspolitik fra midt i 50'erne i stigende grad under indflydelse fra USA og den kapitalistiske verdens internationale finansieringsorganisationer, IMF, Verdensbanken og IDB (Den inter-amerikanske Udviklingsbank). I årene 1955-61 tager dette form af en økonomisk "rådgivning" i retning af en ortodoks-liberal, monetær politik, som Chile på dette tidspunkt opfordres til at følge. I 60'erne bliver den amerikanske politik over for Chile, i overensstemmelse med den aktivisering og "modernisering" af USAs Latin-amerikapolitik, som sker med Kennedy-administrationens "fremskridtsalliance", ændret til igennem en omfattende långivning at søge at opfordre den chilenske stat til en reformvenlig og aktiv "udviklingspolitik". Takket være Chiles, i en latinamerikansk sammenhæng, relativt høje økonomiske udvikling og politiske stabilitet, bliver dette land udpeget til USAs prioritetsland inden for fremskridtsalliancen og modtager den højeste per capita økonomiske støtte i Latinamerika fra USA. Målet er, at Chile skal gøres til "A Showplace for Democracy", til et bevis på den liberale udviklingsmodels anvendelighed.⁴³⁾

Efter valget af den kristelig-demokratiske Frei-regering i Chile i 1964 er der indsat et styre, hvis model for "revolution i frihed" er skræddersyet ind i USAs og fremskridtsalliancens målsætning. USA søger aktivt at presse Frei til at foretage en række strukturelle reformer i det chilenske samfund, hvor ikke mindst agrarreformen indtager en fremtrædende plads. Som hjælp til dette tildeles Chile under hans regeringsperiode 1964-70 lån og gaver på over 1 mia. \$ fra USA og de internationale organisationer. Samtidig hermed opfordres og støttes amerikanske selskaber til at investere i Chile fra både den amerikanske og den chilenske stat.⁴⁴⁾

42) M.A. Dickmann, "Militær og politik i Chile" i Kurasje nr. 5/6-1972, København 1972, pp. 50-54.

43) Nacla, op.cit., pp. 37-45.

44) Ibid., p. 183.

Den private kapital fra centeret er et vigtigt element i den liberale udviklingsstrategi.

Det er dog meget små resultater, der kommer ud af Freis revolution i frihed. Reformerne gennemføres kun i meget begrænset udstrækning p.g.a. modstand fra indflydelsesrige konservative politiske kræfter, og den økonomiske vækst er lavere end tidligere. Det vigtigste nettoresultat af den chilenske "udviklingsstat" er en gældsætning, som i 1970 placerer Chile næst efter Israel som det land i verden, der har den højeste per capita offentlige gæld. Afhængigheden er blevet intensiveret, men udviklingen er udeblevet.⁴⁵⁾

Den tredje udviklingstendens i den chilenske afhængighedssituation, som kan fremhæves, er den politiske problematisering af de amerikanske kobberselskabers tilstedeværelse i Chile. Hvor den chilenske venstrefløj altid har været modstander af det udenlandske ejerskab til denne vitale sektor, begynder efter krigen også de reformistiske og konservative kræfter at stille spørgsmålstegn ved tingenes tilstand.

En række reelle modsætningsforhold mellem periferiland og råvareselskaber samt de problemer, der kan opstå ved at periferilandet ikke magter at gennemskue et råvareoligopols komplicerede funktionsmåde, bliver eksemplificeret ved udviklingen i den chilenske kobbersektor. Kort sagt ønsker Chile størst mulig produktion afsat til højest mulige priser samt at en så stor del som mulig af fortjenesten skal vende tilbage til værtslandet som "returned value", endvidere at kobberproduktionen skal indgå som et integreret led i landets økonomiske liv og derved medvirke til at fremme en mere generel udvikling.

Kobberselskabernes interesser, således som de fremtræder af deres globale strategi, er imidlertid ikke uden videre identiske med et enkelt perifert værtslands interesser - omend en stor del af selskabernes produktion er henlagt til dette land.

M.h.t. produktionens størrelse er selskaberne kun interesserede i at ekspandere denne, såfremt det kan ske under vilkår, som kan garantere selskaberne en acceptabel fortjeneste samt hvis

45) Roger Burbach, The Chilean Industrial Bourgeoisie and Foreign Capital 1920-70, Chicago 1975, pp. 149-68.

der ikke samtidig er mere opportune anvendelsesmuligheder for selskabernes kapital andetsteds i verden. Denne potentielle konflikt er blevet aktualiseret mellem Chile og selskaberne og har resulteret i, at selskaberne har ladet deres chilenske produktion stagnere med den konsekvens, at den chilenske andel af den globale kobberproduktion har været støt faldende siden krigen. Dels har selskaberne været utilfredse med at beskatningen var for høj i Chile, og dels har man ud fra sin langsigtede globale strategi ikke ønsket at være alt for afhængig, hverken af den chilenske investering som sådan eller af kobberbranchen. I stedet har man brugt sin kapital til dels at erhverve sig kobberreserver i USA og andre dele af verden og dels til at investere i aluminium og nikkel.⁴⁶⁾ (De to selskaber har optrådt noget forskelligt på dette punkt, hvad jeg skal vende tilbage til senere).

M.h.t. kobberprisen har selskaberne forfulgt den politik, at den optimale prispolitik på langt sigt ikke nødvendigvis er identisk med den maximale pris på kort sigt. Dette har resulteret i, at selskaberne har solgt deres kobber under "producers price"-systemet i stedet for på det frie verdensmarked, hvad der indebærer, at man opretter langtidskontrakter om kobberleverancer til faste kunder og til faste priser. Disse priser vil normalt ligge noget under verdensmarkedets fluktuationer. Dette giver selskaberne en større sikkerhed i deres planlægning og en mere stabil indkomst, men fra Chile ser det ud, som om selskaberne forsømmer at føre en aggressiv prispolitik, som ville kunne maximere indtægterne fra kobberproduktionen. Dette fortolker man igen som et resultat af, at selskaberne sælger til "sig selv", i den udstrækning de også optræder som kobberfabrikanter. Der er en vis sandhed i dette, omend ikke hele sandheden. Anaconda og Kennecott har traditionelt selv bearbejdet henholdsvis ca. 60 og ca. 20% af den kobber, de selv producerer.⁴⁷⁾

M.h.t. "returned value" er der en klar modsætning mellem selskabernes ønske om en minimal og Chiles tendens til at fastsætte en maximal beskatning. Endelig er der også en klar modsætning

46) J. Grundwald & P. Musgrave, Natural Resources in Latin American Development, London 1970, pp. 168-72.

47) Moran, op.cit., p. 43.

mellem Chiles ønske om, at raffineringen og forarbejdningen af kobberet skal foregå i Chile og selskabernes ønske om at tilegne sig værdiforøgelsen i disse led ved at lade dem foregå i hjemlandet. Dette gælder så meget desto mere, som at selskaberne på denne måde kan tilegne sig biprodukterne ved raffineringen.⁴⁸⁾ Disse latente modsætninger skærpes i løbet af efterkrigstiden, hvor Chile uden held forsøger en række metoder til i højere grad at få selskaberne til at indrette sig efter sine ønsker.

Umiddelbart efter krigen sætter man beskatningen kraftigt i vejret med det resultat, at produktionen stagnerer. Da kobberpriserne under Koreakrigen stiger kraftigt på verdensmarkedet, forsøger den chilenske stat, da selskaberne ikke lader deres producers' prices stige tilsvarende, selv at overtage markedsføringen af kobberet, så snart Korea-boomet er overstået, viser dette sig imidlertid at være en umulig opgave. 1955 kommer der med USAs mellemkomst en ny aftale i stand mellem Chile og selskaberne, hvorefter selskaberne atter overtager markedsføringen, og skatterne bliver sat ned. Dette forventer man vil få dem til at ekspandere produktionen. På dette tidspunkt er især Kenncott imidlertid optaget med at ekspandere ind i aluminiumsbranchen, ligesom begge selskaber er i færd med at ekspandere deres kobberproduktions- og forarbejdningskapacitet i USA. Der kommer altså fortsat ikke den ønskede ekspansion.⁴⁹⁾

Herefter er det midt i 60'erne, at konflikten søges løst ved at lade Chile indgå som delejer til minerne og derved selv få en institutionel mulighed for at influere beslutningstagningen. Dette arrangement bliver dog indgået på så ufordelagtige vilkår for Chile, at UP-regeringens endelige nationalisering i 1971 kommer til at fremstå som den eneste mulige løsning på interessekonflikten.

Den permanente accellerering, som der sker i Chiles krav til selskaberne og den stadig mindre støtte, som selskaberne kan finde i Chile, må ses i sammenhæng med den generelle udvikling af afhængighedens former. De reformistiske kræfter, som med de kristelige demokrater bliver toneangivende i chilensk politik, og som

48) Kommentar nr. 4, 1972, p. 15.

49) Moran, op.cit., chapters 3, 4, and 5.

har USAs støtte til deres model for industriel udvikling som et resultat af samarbejde mellem den perifere stat og centrets kapital, har ikke nogen plads for anakronistiske elementer som landoligarkiet eller enklavekobberselskaberne i deres udviklingsmodel. Man kunne da have forestillet sig, at kobberselskaberne kunne have indgået i en alliance med netop de konservative partier, som også står i modsætning til reformismen. Her foretager de chilenske konservative imidlertid en kompliceret taktisk manøvre, idet de modsætter sig fremskridtsalliancens og Freis krav om jordreformer ved at kræve, at der først bliver gennemført en kobberreform.⁵⁰⁾

Endelig betyder de stadige problemer med kobbersektoren, at denne bliver et kærkomment angrebepunkt for den chilenske venstrefløj, som vinder bred tilslutning til sin agitation for nationalisering. Ved at dette kan føre til et magtskifte ved næste valg rummer kobberproblemerne altså også en potentiel fare for de etablerede fundamentale politiske magtforholds kontinuitet i Chile. Jeg skal nu komme ind på, hvordan de tre selskaber forholder sig til den her skitserede udvikling.

1. ITT

M.h.t. de opstillede kategorier for mulige adfærdsformer fra selskabernes side er det nødvendigt for ITTs vedkommende overvejende at karakterisere det negativt. ITT søger ikke, som kobberselskaberne mere eller mindre nødtvungent gør i 60'erne, at afmotivere noget brud ved at gå ind på nogle af periferilandets ønsker eller ved i det mindste at etablere en eller anden skinordning, som kunne gøre den udenlandske tilstedeværelse mindre iøjnespringende. Lige så lidt er der tale om, at ITT søger at minimere de omkostninger, som ville være forbundet med et tab af den chilenske investering, hvad der ellers ville have været logisk set i lyset af, at kommunikationsbranchen, som ITT befinder sig i i Chile, ud fra selskabets globale strategi betragtes som en "farlig, politisk sensibel" branche, som man alle andre steder har skilt sig af med.⁵¹⁾

50) Wallis, op.cit., pp. 89-91.

51) Sampson, op.cit., chapter 11.

Tværtimod foretager ITT så sent som i 1967 en ekspansion af sin virksomhed i Chile, dels igennem opførelse af en række hoteller, dels og især igennem en udvidelse af det nationale telefonvæsen, som ITT får koncession til at foretage. Denne koncession bliver givet til ITT i skarp konkurrence med det svenske L.M. Ericson, hvor ITT løber af med sejren, selv om LME havde givet et betydeligt lavere bud. Ikke overraskende er det senere opklaret, at forklaringen lå i ITTs bestikkelse af de chilenske myndigheder.⁵²⁾

Den planlagte ekspansion kommer til at understrege et andet karakteristisk træk ved ITTs drift af telefonerne i Chile, nemlig den provokatorisk dårlige måde, som det bliver gjort på. Det er ikke noget særsyn i periferien, at telefonerne fungerer dårligt, men det chilenske tilfælde skulle have været exceptionelt.⁵³⁾ Den latente utilfredshed, som der har været med dette, bliver forstærket efter 1967-handelen, idet ITT efter at være blevet tildelt koncessionen ikke foretager sig stort mere. Ekspansionen af linjennettet går så langsom, at de omfattende indkøb af telefonudstyr, som regeringen har foretaget, igennem de følgende år overhovedet ikke kommer til anvendelse.

Frem for at afmotivere noget brud er der altså fra ITTs side nærmere tale om at bære ved til gløderne.

Selskabets gennemgående holdning til de chilenske forhold synes at have været, at man for sin del éntydigt satser på en opretholdelse af de traditionelle afhængighedsforhold igennem anvendelse af politiske midler. Mere konkret vil det sige, at man igennem finansiel støtte søger at holde de rette folk ved magten samt at holde intime forbindelser til grupper inden for det lokale borgerskab. Dette giver sig udslag i, at ITT igennem sin lokale ledelse og efterretningsfolk holder sig i snæver kontakt med ledende politikere fra de konservative og reformistiske partier og specielt i valgkampssituationer overfører penge til disse. Således ydede ITT i 1964, da man allerede på dette tidspunkt frygtede, at venstrekoalitionen ville vinde, et beløb på flere millioner til den kristelig-demokratiske valgfond. Dette er ikke unormalt for de

52) A. Uribe, op.cit., p. 81.

53) Johnson & Pollock & Sweany, op.cit.

udenlandske investorer som helhed, blot yder ITT noget mere end normalt. Ligeledes yder ITT igennem annoncering og direkte tilskud en permanent støtte til den lokale konservative presse, især i skikkelse af dennes "flagskib", "El Mercurio".⁵⁴⁾

Forbindelsen til det chilenske borgerskab giver sig bl.a. udslag i, at man i 60'erne går sammen med en ekspanderende finansgruppe, populært kaldet "los Piranas" (de menneskeædende fisk). Forbindelsen med denne gruppe ville have givet ITT et fordelagtig udgangspunkt for at iværksætte en konglomereringsproces i Chile, hvis man havde kunnet fortsætte sine operationer efter 70. Således var man allerede i Chile (som også i USA på dette tidspunkt) begyndt at interessere sig for forsikringsbranchen.⁵⁵⁾

Udover på egen hånd at engagere sig i disse alliancer deltager ITT også aktivt i de arrangementer, som ledende multinationale i den eksterne sektor kollektivt har bygget op, som instrumenter, hvorigennem alliancedannelser kan foretages. Disse instrumenter anvendes såvel i Chile som i det øvrige Latinamerika, hvor der dels er tale om "Council of the Americas", der er en sammenslutning af 220 multinationale med investeringer i Latinamerika, og som fungerer som en interesseorganisation over for såvel det latinamerikanske værtsland som over for hjemlandet.⁵⁶⁾ Dels er der tale om AIFDL, "American Institute for Free Labor Development", dette "institut" er understøttet af 95 af de største multinationale, den amerikanske stat og den reformistiske amerikanske fagbevægelse AFL-CIO, og har til formål at søge at opbygge en alternativ splittelsesfagbevægelse.⁵⁷⁾

I Latinamerika fungerer "Council..." først og fremmest Ideologisk, dels igennem sin egen propaganda-virksomhed, hvor man frem-

54) Covert Action in Chile 1963-73. Staff Report of the Select Committee to study Governmental Operations with Respect to Intelligence Activities US Senate, US Government Printing Office, Washington 1975, pp. 14-17.

55) Cockcroft & Frundt & Johnson, op.cit., pp. 9-10.

56) Joseph Collins, "Las corporaciones globales y la política de los Estados Unidos hacia América Latina" i Revista Mexicana de ciencia política, nr. 72, Mexico City 1973, pp. 71-74.

57) NACLA, New Chile, pp. 54-59.

hæver den udenlandske kapital velsignelser for den nationale udviklingsproces, og dels ved at understøtte den del af pressen, som man anser for venligsinde. Herudover fungerer "Council..." dog også som et kollektivt repræsentationsorgan for medlemmerne over værtslandenes statsapparater og de lokale borgerskaber.⁵⁸⁾

Af mere direkte politisk betydning er nok AIFLDs bestræbelser på at hæmme de kræfter, der arbejder for et brud med afhængigheden, ved at angribe dem i deres basis: den politisk bevidste del af fagbevægelsen. AIFLDs erklærede formål, som man har søgt at efterleve overalt i verden, men især har haft held til at realisere i periferien og herunder ikke mindst i Latinamerika, er at bekæmpe alle "socialistiske" fagbevægelser og i stedet etablere en apolitisk klassesamarbejdsforening.⁵⁹⁾

AIFLD har altid interesseret sig for Chile, bl.a. som følge af, at der her, hvad der er et særsyn for periferien, siden århundredets begyndelse har været en enhedsfagbevægelse (CUT) med tæt tilknytning til den politiske venstrefløj. Trods ihærdige forsøg herpå er det dog ikke lykkedes AIFLD at splitte den chilenske fagbevægelses enhed, men det kan ikke udelukkes, at arbejdet alligevel har sat sig visse spor ved at medvirke til at skabe en "reformistisk fagopposition", som i vanskelige situationer kan svække fagbevægelsen, således som det faktisk var tilfældet under UP-regeringen.⁶⁰⁾

Igennem sin støtte til disse organisationer har ITT såvel som igennem sin egen alliance-politik over for det lokale borgerskab søgt at forevige afhængighedssituationen, men bidrager samtidig igennem sin uflexible satsen på dette mål til at vanskeliggøre en smidiggørelse og modernisering af afhængigheden, hvad der i sig er med til at fremme et brud med denne.

Den eneste måde, hvorpå ITT forbereder sig på at minimere omkostningerne ved et evt. brud, er ved at forsikre sine chilenske investeringer i det statslige amerikanske forsikringsinstitut for amerikanske investeringer i periferien, OPIC, (Overseas Private Investment Co.). OPIC etableres i sin nuværende form i slutningen

58) Collins, op.cit., pp. 74-80.

59) NACLA, Latin America & Empire Report, vol. VII, no. 8, New York 1973, p. 11.

60) J. Miquel & R. Silva, La division del movimiento obrero - La experiencia chilena, Stockholm 1976, pp. 4-11.

af 60'erne, men har tidligere haft en forløber igennem AID, American International Development Agency. Disse forsikringsordninger fungerer som en statslig garanti mod evt. tab for de investorer, som igennem deres investeringer medvirker til at "fremme udviklingen i periferien", mens beslutningstagningen er delt mellem statslige og private repræsentanter for de forsikrede selskaber. Udover at udgøre et økonomisk sikkerhedsnet for investorerne kan OPIC dårligt undgå også at komme til at binde USA politisk til selskabernes skæbne i periferien, da det, som det ofte er blevet gentaget i den amerikanske debat om OPIC, er de amerikanske skatteydere, som i sidste instans skal betale de evt. erstatninger.⁶¹⁾

2. Anaconda

M.h.t. den del af Anacondas forebyggende politik, som går på politiske alliancedannelser med det lokale borgerskab og dettes politiske partier, kan der være grund til at skelne mellem det lokale "enklaveniveau" og det nationale, chilenske niveau.

Lokalt har Anaconda altid i den nordlige, ørkenagtige del af det langstrakte Chile, hvor dets besiddelser er placerede, været i stand til at optræde som en stat i staten. Ikke alene har man domineret områdets økonomiske liv, men har også haft den afgørende indflydelse på dets administrative og politiske struktur, hvad der bl.a. har betydet, at selskabet på det nærmeste har kunnet bestemme hvilke lokale regeringseksponenter, der skulle udpeges, eller hvilke lokale kandidater, der skulle vælges til det nationale parlament.⁶²⁾

Det gælder ligeledes, at Anaconda, der er et af de toneangivende selskaber inden for AIFLD, hvor det beklæder én af direktørposterne, har været i stand til at øve en vis indflydelse på kobberminefunktionærernes organisering ved at støtte de reformistiske kræfter inden for denne fagforening. Dette har i sammenhæng med de relativt høje lønninger, som minearbejderne har fået som helhed, betydet, at kobberminearbejderne, til trods for deres geografiske isolation og hårde arbejdsvilkår, aldrig er blevet noget

61) Collins, op.cit., pp. 68-71.

62) Wallis, op.cit., p. 77.

militant kraftcenter inden for den chilenske arbejderbevægelse på samme måde som salpeterarbejderne var det i forrige århundrede, eller som de bolivianske tinminearbejdere er det i dag.⁶³⁾

Dermed være dog ikke sagt, at der ikke har været spændinger i mineenklaverne mellem arbejderne, hvis boligforhold og sociale faciliteter ofte har været under al kritik, og det nordamerikanske teknisk-administrative personale, hvis levestandard har stået i en skarp kontrast til arbejderne.⁶⁴⁾

Nationalt har Anaconda traditionelt været i besiddelse af gode kontakter til indflydelsesrige politiske og økonomiske kredse. Blandt de politiske partier er det især de regeringsbærende centrumspartier, som man har dyrket kontakterne til. D.v.s. til og med 50'erne det radikale parti, og siden da dets "afløser", det kristeligt-demokratiske parti. Dette kan illustreres bl.a. ved, at en tidligere senator for de radikale og tidligere chilensk ambassadør i Washington, R. Michels, bliver vicepræsident for et af Anacondas chilenske datterselskaber, ligesom én af Anacondas chilenske advokater er bror til de kristelige demokraters præsidentkandidat i 1970, R. Tomic.⁶⁵⁾

Forbindelsen til partierne udtrykker sig også som for ITTs vedkommende igennem regelmæssige bidrag til deres kasser og valgkampfunds. Andre måder, som Anaconda har knyttet kontakter til det chilenske borgerskab, er igennem chilenske industriråd, arbejdsgiverforeninger og handelskamre, som også har været modtagere af en rundhåndet finansiering.⁶⁶⁾ Endvidere kan det nævnes, at Anaconda, sammen med Kennecott, har betydelige aktieposter i det (for majoritetens vedkommende) statslige stålselskab, som er et kristeligt-demokratisk prestige-udviklingsprojekt.

Det gode forhold til de reformistiske og især de konservative partier og presse manifesteres så sent som under valgkampen 1964, hvor den konservative presse udnævner kobberselskabernes virksomhed til at være en "velsignelse" for Chile. Herefter sker der det, at den politiske støtte, som Anaconda plejer at have og

63) Ibid., p. 78.

64) Vera & Catalan, op.cit., pp. 92-96.

65) Wallis, op.cit., pp. 75-76.

66) Multinational Corporations and the United States Foreign Policy, op.cit., pp. 275-76.

fortsat regner med, smuldrer i løbet af få år, under indflydelse af jordoligarkiets kursvending.⁶⁷⁾

For nærmere at kaste lys over dette må vi se på det økonomiske aspekt af Anacondas forebyggende politik. Af de to kobberselskaber har Anaconda traditionelt været det mest aktive over den chilenske stat og også det mest imødekommende over for chilenske ønsker. Omend Anaconda aldrig har kunnet eller villet leve op til de chilenske krav, der blev stillet om udvidelse af produktionen m.m, så har man dog i årenes løb foretaget en række nyinvesteringer, som for årene 1945-65 beløbet sig til 347 mill. \$, til sammenligning kan nævnes at Kennecott i det samme tidsrum investerer 53 mill. Størstedelen af disse finder sted mellem 1955-65, som respons på Chiles nye politik over for selskaberne i 1955 med skattenedsættelser.⁶⁸⁾

Disse investeringer er ikke nok til, at chilenerne føler, at selskabet bidrager til landets udvikling på retmæssig vis, og dertil kommer, at Kennecott med sin efterladenhed bidrager til at ødelægge hele kobbersektorens reputation. Stor er derfor Anacondas overraskende, da Kennecott i 1964 foreslår at sælge majoriteten af sine aktiver til den chilenske stat. Da det yderligere viser sig, at handelen mellem Kennecott og Chile i løbet af syv uger er en realitet, bliver Anaconda tvunget ind i en lignende forhandlingsrunde.

Her skal det hurtigt vise sig, at skønt Anaconda er villig til at gå et stykke hen ad vejen for at glæde chilenerne, så er man overhovedet ikke villig til at fravige de basale principper om, at man skal have udelt ejerskab til sine egne operationer. Afmøtiveringstankegangen i sin moderne form igennem joint-venture ideen er ikke trængt ind hos Anaconda. Det længste, som man kan gå med til, at et nyt ekspansionsprogram, som skal indebære, at Anacondas produktion sættes i vejret med 200.000 tons. Finansieringen af dette sker ved, at Anaconda selv indskyder 72,6 mill. og den amerikanske stat bidrager, som en form for bistand til den chilenske stat, med et lån på 57,5 mill.⁶⁹⁾

67) Moran, op.cit., p. 131.

68) Moran, op.cit., i International Organization, p. 275.

69) Moran, op.cit., p. 136.

Skønt Anaconda nogenlunde loyalt opfylder sin del af denne aftale, er det ikke nok til at tilfredsstille den chilenske offentlighed, og da selskabet i 1969 er klodset nok til ulovligt at besætte et større landområde i Nordchile for nye kobbereftersøgninger, får det at vide af Frei, at han ikke længere er i stand til at kontrollere de kræfter, som kræver en nationalisering, og at han derfor vil foreslå et lignende arrangement som med Kennecott.⁷⁰⁾ Stillet over for dette fait accompli foreslår Anaconda selv en fuldstændig nationalisering i stedet. Dette bliver gennemført ved, at Chile i 1969 overtager 51% af aktierne for 175 mill. samtidig med, at man aftaler, at resten skal overtages i 1971 for 400 mill.⁷¹⁾

Anaconda sørger ikke for som Kennecott at få denne betaling, som skal løbe over en årrække, garanteret af den chilenske stat som sådan og underlagt amerikansk lov. I stedet nøjes man med at få det statslige, chilenske kobberselskab som garant.

Ligeledes undlader man også som Kennecott at få sine tilgodehavender forsikret v. OPIC.⁷²⁾

Sammenfattende kan det fastslås, at Anaconda, ligesom ITT, ret automatisk har regnet med en fremskrivning af de rådende forhold, og at man, da man må erkende, at ceteris paribus ikke længere gælder, ikke har noget modtræk parat. Man har satset på, at en politisk alliance med det chilenske borgerskab kombineret med en vis afmotiveringspolitik - uden herigennem at afgive det formelle ejerskab til sine operationer - ville være tilstrækkelige forudsætninger for uhindret at fortsætte, som man plejer. Dette betyder også, at man ikke har været tilstrækkelig årvågen til i det øjeblik, hvor de gamle alliancepartnere svigter, da at søge sig nye f.eks. i form af at forsikre sig hos hjemlandet, som ITT og Kennecott gør. Man har heller ikke i tide begrænset de omkostninger, som stod på spil ved en nationalisering, hvorfor tabet bliver så meget desto større, når det kommer.

Anaconda har fulgt det klassiske adfærdsmønster for et råva-reselskab i en enklaveøkonomi, uden at have forstået, at afhængigheden i mellemtiden er i færd med at antage nye former.

70) Geddicks, op.cit., p. 37.

71) CODELCO, op.cit., p. 25.

72) Moran, op.cit., pp. 150-51.

3. Kennecott

M.h.t. politisk alliancedannelse med det lokale borgerskab har Kennecott været mindre aktiv end Anaconda og ITT. Omend man har ydet de obligatoriske bidrag til de politiske partier og deltaget i de kollektive arrangementer igennem Council of the Americas og AIFLD, har det altid været ud fra en mere desillusioneret holdning til chilensk politik. Skønt man også har haft offentlige good-will programmer, bl.a. uddelinger af stipendier for studier i USA, har man dog ikke troet stort på, at den slags ville kunne nytte alligevel. Allerede midt i 50'erne forudser Kennecotts leder af den chilenske filial, at der vil komme en dag, hvor Kennecott må pakke sammen.⁷³⁾

Dette gælder så meget desto mere, som man allerede økonomisk igennem længere tid har tilsidesat de chilenske ønsker og ikke alene undladt at ekspandere produktionen, men også tilladt den eneste mine, man driver (verdens største), at forfalde, hvad der har bidraget til at give selskabet et dårligt ry.⁷⁴⁾

Ved 60'ernes begyndelse er Kennecott stedt i et dilemma, idet der kræves omfattende nyinvesteringer for overhovedet at få El Teniente-minen til at fungere videre, samtidig med at man ikke ønsker at sætte mere kapital på spil i det usikre Chile. Tekniske undersøgelser viser, at det, skønt der skal foretages nyinvesteringer, med en relativ lille ekstrainvestering vil være muligt at ekspandere produktionen betydeligt. Til trods herfor anser Kennecott det for politisk umuligt at foretage disse investeringer.⁷⁵⁾

Da bliver der imidlertid fostret den idé, som skal muliggøre en flexibel form for afmotiveringspolitik, som på den ene side tilfredsstiller chilenske krav om øget produktion og medejerskab til minerne, samtidig med at Kennecotts ønsker om øget fortjeneste og sikkerhed for dennes kontinuitet. Centralt placerede personer blandt amerikanske multinationale i form af bl.a. David Rocke-

73) Peter Green, "Vindicative Measures taken against Chile" i COFLA, op.cit., p. 8.

74) Ibid., p. 9.

75) Moran, op.cit., pp. 130-32.

feller, formand for Council of Foreign Relations, var allerede be-
gyndt at lufte tanken om joint venture som en mulig form for MNS-
operationer i periferien.⁷⁶⁾

Kennecott ser, at denne idé indeholder visse muligheder i
den chilenske situation, og ved regimeskiftet i 1964 fra en kon-
servativ til den kristeligt-demokratiske regering byder der sig
en velegnet lejlighed til at fremsætte forslaget for de chilenske
myndigheder. Frei, der som nybagt regeringsleder er ivrig efter
at kunne fremvise politiske resultater, ikke mindst inden for den
politisk vigtige og ømtålelige kobbersektor, griber ideen med
begær. I løbet af syv uger er forhandlinger ført til ende, fra
chilensk side med den forhandlingsdelegation på to mand med et
begrænset kendskab til engelsk.

Hovedindholdet i denne "chilenisering" er, at Chile køber
51% af aktiverne i El Teniente. Prisen er 81,6 mill. \$, til trods
for at minens bogførte værdi i 1963 kun er på 65,7 mill., altså
en klar overpris. Kennecott stiller som betingelser for denne
handel, og får gennemført:

- 1) Minens bogførte værdi opskrives fra 65 til 286 mill.
- 2) Beskatningen af Kennecotts fortjeneste nedsættes fra 86
til 44%. Denne skattesats bliver af den chilenske stat
garanteret varighed igennem 20 år.
- 3) Kennecott skal fortsætte med at stå for den teknisk-ad-
ministrative ledelse af minen i 10 år og også fortsætte
markedsføringen af kobberet i denne periode. (Hvad der
bl.a. indebærer, at betalingen for kobberet, som det hid-
til har været tilfældet, fortsætter med at blive depone-
ret i New York inden en del af den bliver overført til
Chile.

Til gengæld for denne meget fordelagtige handel indvilger Kenne-
cott i at deltage i et ekspansionsprogram, som skal øge minens
output fra 180.000 til 280.000 tons. Kennecotts finansielle ind-
skud i dette program skal være på 230 mill. \$. Disse 230 mill.
får Kennecott skaffet til veje, uden selv at bidrage med en cent,
ved

76) A. Uribe, op.cit., pp. 27-31.

- a) indskyde den chilenske betaling på 81,6 mill. + renter
- b) låne yderligere 27,5 mill. af Chile
- c) låne 110 mill. af USA, der støtter chileniseringen som et fremragende eksempel på samarbejde mellem stat og kapital i periferien
- d) låne 30 mill. af et konsortium af europæiske banker og 15 mill. af et konsortium af japanske banker

De økonomiske aspekter af handelen rummer følgende fordele for Kennecott. Set fra et investeringssynspunkt er værdien af dets aktiver i Chile efter opskrivningen ikke længere 65 mill., men 49% af 286 mill., d.v.s. 140. Altså en fordobling.

Set fra et indkomstsynspunkt er nu selskabets indtjening ikke 14% af minens samlede output, men 56% af 49% af output = 27%, altså også her tale om en fordobling. Bortset fra dette er der udsigt til, at indkomsten bliver endnu større, når produktionen bliver sat i værk.⁷⁷⁾

En Kennecott-talsmand siger om overenskomsten:

"The beauty of the deal is that the Chileans are happy, and Kennecott is getting a bigger share of a bigger pie without big outlay of new money from the states". 78)

De fordelagtige vilkår, som Kennecott har opnået, vækker undren og beundring blandt amerikanske forretningskredse, det hedder således herom i forretningsorganet "Hansons American Letter":

"No government of the extreme right, in an agreement previously signed, has ever dealt with North American firms with the kind of generosity shown by the Frei government. Its excessively favorable treatment lacked so much balance and justice and was so prejudicial to Chilean interests that it almost provoked hilarity in Washington". 79)

De økonomiske fordele er imidlertid kun den ene side af handelens totale fortrin for Kennecott. Den anden side er de sikkerhedsmæssige garantier, som selskabet også får med. Disse består i en række forhold:

For det første sikrer Kennecott sig, at samtlige aftaler

77) For en meget detaljeret fremstilling af det økonomiske indhold i chileniseringsaftalerne kan henvises til Keith Griffin, Underdevelopment in Spanish America, London 1969, pp. 162 ff.

78) Marc Herol, op.cit., p. 115.

79) Her fra Geddicts, op.cit., p. 14.

bliver garanteret utvetydigt af den chilenske stat, samt bliver underlagt staten New Yorks love. Denne sidste klausul indebærer bl.a. i tilfælde af chilensk misligholdelse af aftalerne mulighed for at foretage beslaglæggelse af chilenske goder i New York, herunder de deponerede kobberbetalinger.

For det andet forsikrer Kennecott sine aktiver, efter den nu opskrevne værdi, hos OPICs forløber v. AID. Herved sikrer man sig økonomisk mod nationaliseringer og sikrer samtidig, at USA i tilfælde af en evt. konflikt mellem Chile og Kennecott automatisk kommer til at stå som interesseret part igennem den erstatning, man i givet fald ville skulle betale samt p.g.a. det lån, som USA har indskudt i Chiles og Kennecotts fælles ekspansionsprogram.

For det tredje søger Kennecott at sikre sig, ikke alene hjemlandets, men også internationale finansielle kredses støtte i tilfælde af konflikt ved også at søge lån til ekspansionsprogrammet hos europæiske og japanske banker. Man spiller på deres frygt for at miste deres penge ved en evt. nationalisering.⁸⁰⁾

Kennecott betragter selv chileniseringen som meget vellykket, også i "sikkerhedsmæssig" henseende. Lederen af Kennecotts chilenske operationer udtaler således:

"The aim of these arrangements is to insure that nobody expropriates Kennecott without upsetting relations to customers, creditors and governments on three continents".⁸¹⁾

Det samlede resultat af chileniseringen er således, at det er lykkedes Kennecott at skaffe sig en øget fortjeneste samt en form for sikkerhed for kontinuiteten ved en automatisk internationalisering af en evt. konflikt. Svagheden ved arrangementet er, at skønt det bliver genstand for megen international opmærksomhed og fra alle sider bliver fremhævet som en model til efterfølgelse for forholdet mellem multinationale selskaber og periferilande,⁸²⁾ så er det dog, hvad der træder særlig klart frem under kobberprisernes himmelflugt under Vietnamkrigen, så klart overfavorabelt

80) Ibid., pp. 15-17.

81) Moran, op.cit., p. 136.

82) M. Nollf C., "Los problemas básicos del cobre" i G. Martner (ed.), El pensamiento economico del gobierno Allende, Santiago d.C. 1971, pp. 187-189.

for Kennecott, at den chilenske opinion frem for at føle sig tilfredsstillt presser yderligere på for at endelig nationalisering. 1969 ser Frei sig tvunget til delvist at nationalisere Anaconda og pålægger ved samme lejlighed Kennecott en ekstraskat i strid med de indgåede aftaler.

Der er således tale om, at Kennecott igennem sine forsøg på at føre en fleksibel forebyggende politik med det formål at afmotivere bruddet ved at overspille de muligheder, man har, kommer til objektivt at fremme de kræfter, som arbejder for et brud. Helt konkret er der næppe megen tvivl om, at kobberspørgsmålet og den almindelige mening, at Chile var blevet snydt af Kennecott, bidrog stærkt til UPS snævre valgsejr i 1970⁸³⁾ For så vidt er Kennecotts forebyggende politik altså forfejlet, men til gengæld har selskabet sikret sig, dels at man ikke har så meget at tabe, samt at man får en maximal fortjeneste i de seneste år inden bruddet, dels har man sikret sig en fordelagtig udgangsposition i det tovtrækkeri, som vil efterfølge et brud - ved at man i hvert tilfælde ikke kommer til at stå alene.

IV. Selskabernes reaktive politik

Her skal betegnes som "reaktiv" den adfærd, som tager sit udgangspunkt i det chilenske brud med afhængigheden, som finder sted med valget af venstrekoalitionens, UPS, kandidat, Allende, til præsident 4.9.1970. Det kan diskuteres, om det er hensigtsmæssigt at fastsætte netop denne dato som skelsættende, idet Allende først den 24.10. bliver valgt af den chilenske kongres, hvis afgørelse var nødvendig som følge af, at Allende kun havde opnået en pluralitet af stemmerne ved folkeafstemningen.

Ligeledes finder nationaliseringen af kobberminderne først sted 11.7.71, igennem en ændring af forfatningen, som vedtages af en énstemmig kongres. Den borgerlige opposition havde altså også fundet det politisk nødvendigt at støtte nationaliseringen, og denne bliver i det hele taget fejret som "Chiles 2. uafhængig-

83) En indgående argumentation for dette synspunkt er givet i V. Wallis, "Imperialism and the "via chilena"", i Latin America Perspectives, vol. 1, No. 2, Riverside, Californien 1974, pp. 45-50.

hed". (Underforstået at den politiske uafhængighed blev fravristet spanierne i forrige århundrede, den økonomiske uafhængighed opnår man først nu). I henhold til forfatningsændringen overlades det til præsidenten at fastsætte kompensationen til selskaberne, hvad Allende benytter til at indføre "Allende-doktrinen", d.v.s. en bestemmelse om, at der fra minernes bogførte værdi skal trækkes den fortjeneste, som selskaberne har haft på mere end 10% af den investerede kapital p.a. Som følge af selskabernes betydelige fortjenester bliver dette "overprofit"-beløb større end det erstatningsberettigede beløb, og det bliver derfor en regning i stedet for en erstatning, Allende endelig repræsenterer selskaberne for i oktober. "Overprofit"-begrebet er noget nyt i forholdet mellem periferilande og centerkapital, og selskaberne og deres hjemland, USA, kan overhovedet ikke acceptere anvendelsen af det.⁸⁴⁾

Det er altså for så vidt først med denne afgørelse, at det endelige brud kommer mellem Chile og kobberselskaberne. Med ITT kommer bruddet i september 71, hvor dette selskab bliver "interveneret", dvs. staten overtager driften, medens kompensationsspørgsmålet udskydes til en senere afgørelse. Begrundelsen for dette skridt er misvedligholdelsen af telefonnettet.⁸⁵⁾

Ikke desto mindre har disse selskaber på dette tidspunkt allerede i nogen tid indrettet deres adfærd efter et anticiperet brud, og jeg vil derfor betegne denne som reaktiv, uanset om den kronologisk måtte komme forud for et officielt brud.

1. ITT

ITT's reaktion på bruddet er meget resolut. Selskabet forfølger under hele perioden konsekvent en politik, som går ud på, først at forhindre UP i at komme til magten og dernæst at fjerne dem fra magten hurtigst muligt. Der er således tale om, at man arbejder for en total politisk ændring i værtslandet, og ikke blot for at sikre sine egne interesser i snæver forstand. Det gælder endvidere for ITT, at man anvender politisk-konspiratoriske

84) For en detaljeret fremstilling af tempoet i og de juridiske aspekter omkring kobbernationaliseringen kan henvises til: Edoardo Novoa, La batalla por el cobre, Santiago d.C., 1972.

85) Excelsior 24.9.71, Mexico City 1971.

midler for at nå dette mål, i overensstemmelse med at man ikke besidder økonomiske pressionsmidler. Disse midler bliver dels anvendt af ITT på egen hånd, og dels søger man at mobilisere så vide kræfter som muligt til at arbejde for det samme mål, såvel den interne opposition mod UP i Chile som den amerikanske stat og andre multinationale.

Sideløbende med denne overordnede strategi arbejder ITT dog også mere beskedent for at sikre sine økonomiske interesser i snæver forstand, dels ved kompensationsforhandlinger med UP, og dels med forsøg på at opnå erstatning fra OPIC.

I månederne før septembervalget i Chile regner ITT det for sandsynligt, at UP vil vinde (i modsætning til CIA, som ikke anser denne mulighed for realistisk, det viser sig ved denne som ved senere lejligheder, at ITTs eget efterretningsvæsen faktisk fungerer mere effektivt end CIA - hvad ITT heller ikke selv er i tvivl om,⁸⁶⁾ og søger derfor at iværksætte foranstaltninger, som skal hindre dette. I første omgang kontakter man CIA for at få dette organ til at iværksætte hjælp til de borgerlige partiers valgkampagne. Da dette ikke lykkes, går ITT selv videre med disse planer.⁸⁷⁾

Da UPs valgsejr ved folkeafstemningen er en kendsgerning, indretter ITT sine planer efter at forhindre, at Allende skal blive valgt af kongressen. Det drejer sig om at få de kristelig-demokratiske kongresmedlemmer, som udgør tungen på vægtskålen, til ikke at stemme for Allende, der anvendes flere metoder til at opnå dette. En metode er at foretage "run" på bankerne, nedlægge arbejdspladser og sende kapital ud af landet, for derved at antyde den "kaotiske" økonomiske situation, som Chile vil blive stillet i, i tilfælde af valg af Allende. En anden er at sende provokatører ud på gaderne for at yppe kiv med de venstreorienterede for herved at frembringe billedet af det voldsklima, som vil

86) NACLA, Latin America & Empire Report, vol. 6, No. 4, april 1972, p. 5.

87) For en detaljeret fremstilling af ITTs konspirationer kan henvises til: De hemmelige ITT-dokumenter, København 1974.

komme til at præge landet i tilfælde.... Hertil kommer, at ITT permanent subventionerer den konservative presse.

Endelig arbejder ITT på at fremme det middel, som skal udgøre bagstopperen, hvis alt andet svigter: at frembringe et militærkup. I de par måneder, der forløber mellem folkeafstemningen og kongresafgørelsen, er ITTs mænd på stedet hektisk involveret i planlægningen og realiseringen af disse metoder, sideløbende med at ITTs ledelse i Washington søger at engagere USA og andre multinationale i planerne. Det viser sig dog, at ingen af metoderne er effektive i den korte tid, der er til rådighed og med de trods alt begrænsede ressourcer ITT har at sætte ind.

ITT har heller ikke held med sine bestræbelser på at få USA til at intervenere så åbenlyst, som man foretrækker. Dette skyldes ikke, at USA på dette tidspunkt har en mere positiv holdning til UP end ITT, men at USA allerede har lagt sig fast på det mål at fjerne UP og at gøre det ved en mere langsigtet strategi og ved anvendelse af mindre åbenlyse midler. Til at udføre denne strategi har USA ikke behov for de millioner, som ITT generøst tilbyder at ville bidrage med til den statslige politik. Der er noget komisk over ITTs fortsatte bestræbelser på at engagere USA mere aktivt. USA er allerede engageret særdeles effektivt, hvad der 3 år senere giver sig udslag i militærkuppet i Chile. ITT når blot aldrig at fatte, at en væsentlig del af USAs strategi er, at den skal være, ikke åben, men skjult, af uden- og indenrigspolitiske grunde.⁸⁸⁾

Efter at kongressens valg af Allende er en realitet, fortsætter ITT med at arbejde for den overordnede målsætning, som nu er at fjerne UP. Med dette formål for øje fortsætter man med at øve pression mod den amerikanske stat og får en række møder i stand med fremtrædende beslutningstagere. Endvidere stiller man sig, på Anacondas opfordring, i spidsen for en "ad hoc-komité" bestående af Washington-repræsentanter for de største amerikanske multina-

88) Det fremgår af bl.a. senatshøringerne: "Covert Action...." op.cit., at den amerikanske politik over for Chile blev fastlagt allerede i efteråret 1970, umiddelbart efter valget af Allende. For en nærmere argumentation for rigtigheden af dette kan henvises til mit speciale.

tionale med interesser i Chile. Formålet med denne komitéer at skabe størst mulig opmærksomhed om den fare, som selskaberne er udsat for i Chile og at få de statslige beslutningstagere til at handle derefter. Der holdes en række møder i løbet af 1971, hvor man søger at koordinere hinandens anstrengelser for at lave lobby på de relevante personer, producere artikler i pressen m.m.⁸⁹⁾

Samtidig med dette fører ITT imidlertid også løbende forhandlinger med UP-regeringen. Pointen er her, at man mener at kunne forhindre en kompensationsløs nationalisering ved at foreslå, at UP skal nationalisere kobberet uden erstatning, men samtidig forbedre sit "forhold til internationale finansskredse" ved at indrømme ITT en tilfredsstillende erstatning. Denne taktik synes en overgang at kunne lykkes, men derefter viser afstanden sig alligevel at være for stor mellem de 153 mill., som ITT starter ud med at forlange for telefonselskabet, og de 24 mill. som UP tilbyder. September 71 afbrydes forhandlingerne effektivt ved UPs intervention af telefonselskabet, og ved den efterfølgende fængsling af ITTs lokale ledelse for skattesnydere.⁹⁰⁾

ITTs svar er en ny henvendelse til Kissinger, hvor man foreslår en plan til økonomisk strangulering og politisk undergravning af UP, som skal sikre, at "UP ikke står de næste 6 måneder igennem". De policy-forslag, som her fremlægges, er nogenlunde identisk med den politik USA de facto allerede fører over for Chile.⁹¹⁾

Næste runde i forholdet ITT-Chile udspilles med den offentliggørelse af ITTs hemmelige dokumenter, hvori samtlige konspirationer fremtræder, som Jack Andersen foretager i marts 72. Offentliggørelsen betyder for UP en kærkommen anledning til at afbryde forhandlingerne med ITT og endegyldigt nationalisere uden erstat-

89) Der foreligger omfattende undersøgelser af ad hoc-komitéens virksomhed i senatshøringerne: "Multinational Corporations and the US Foreign Policy..." op.cit., især pp. 1009-1092.

90) Excelsior 12/5-72.

91) James Petras & M. Morley: How Allende Fell. (London 1974) pp. 65-67.

ning, ligesom den også giver anledning til en betydelig propagan-
daeffekt igennem en chilensk regeringsudgivelse af de hemmelige
dokumenter i et kæmpeoplæg og igennem UPs påberåbelse af ITTs kon-
spirationer i sine appeller om støtte over for verdensopinionen,
bl.a. igennem FN.⁹²⁾

Paradoksalt nok synes således nettoresultatet af ITTs virk-
somhed nærmere at have været en styrkelse end en svækkelse af UP.
For ITTs eget vedkommende betyder afsløringerne også, at man ikke
får udbetalt erstatning fra OPIC, idet selskabet bedømmes til at
have udvist provokerende adfærd i værtslandet. For ITT virker det-
te uretfærdigt, for så vidt som man hævder, at den amerikanske re-
gering, ikke alene hele tiden havde været vidende om ITTs virksom-
hed, men også støttet den.⁹³⁾

2. Kobberselskaberne.

Disse har i modsætning til ITT en række forskellige stren-
ge at spille på. Disse reaktionsmuligheder benyttes sideløbende
med det formål primært at beskytte selskabernes interesser i Chi-
le, dvs. opnå hvad selskaberne anser for en rimelig kompensation,
sekundært er de også rettet mod det videregående mål at fjerne UP-
regeringen. Også kobberselskaberne reagerer såvel på egen hånd,
som ved at forsøge at få USA til at intervenere. De metoder, der
anvendes, er ikke politisk-konspiratoriske på samme måde som ITTs,
men mere indrettet på at benytte de økonomiske ressourcer, som
selskaberne er i besiddelse af, samt for Kennecotts vedkommende
de finansielt/juridiske sanktioner, som er bygget op.

2.1. Kapital og teknologi.

For det første besidder selskaberne den mulighed, at de i
kraft af deres drift af minerne frem til nationaliseringen i juli
71 kan benytte kapitalapparatet til at vanskeliggøre UPs overta-
gelse af minerne, samtidig med at de sikrer sig selv den maximale

92) Se således Allendes taler til FNs generalforsamling 4/12-72
og til UNDTADs 3. konference 13/4-72. H. Latorre Cabal: El
pensamiento de Salvador Allende (Mexico City 1974), pp. 163-
170.

93) Udtalelse fra H.S. Gennen. Information 15.-16/5-1976. (Kbh.
1976).

fortjeneste og de minimale omkostninger umiddelbart før overtagelsen. Dette gør selskaberne ved fra det tidspunkt, hvor de begynder at frygte en UP-valgsejr, udelukkende at foretage kobberudvindingen fra de rigeste overfladeforekomster i minerne, uden samtidig at foretage de rutineboringer, som sikrer den løbende produktion. Hertil anvender man de stadig mere udslidte maskiner uden at foretage løbende udskiftninger af disse.⁹⁴⁾

Videre kan man vanskeliggøre UPS fremtidige drift af minerne ved sin besiddelse af teknisk ekspertise samt igennem sin egenskab af reservedelsleverandør til det anvendte maskineri. Dette realiserer man samtidig med at UP overtager minerne, ved at kalde det teknisk-administrative personale tilbage til USA - inklusive de indfødte chilenerne i denne kategori, som modtager favorable tilbud om arbejde i kobberselskaberne andetsteds i verden.⁹⁵⁾ Endelig standser man leveringen af materiel til minerne. End ikke chilenske tilbud om at betale kontant for leveringer bliver efterkommet. Ligeledes søger man generelt at hindre, at Chile skal kunne skaffe sig det ønskede kapitaludstyr andetstedsfra. Således lykkes det Kennecott at hindre australske leverancer til Chile, ved at true med at afbryde samhandlingene med det australske firma.⁹⁶⁾ På denne måde stilles Chile over for problemet med at skaffe nyt kapitaludstyr til minerne til erstatning for det nedslidte, hvad der accentueres ved umuligheden af at få reservedele.

Det lykkes på denne måde at påføre Chile en række gener m.h.t. overtagelsen af og driften af minerne. Disse er dog ikke tilstrækkelig omfattende til, at de i det lange løb kan forhindre produktionen i at gå videre. Medvirkende til dette er, at Chile fra anden side modtager betydelig teknisk hjælp til minedriften, bl.a. fra en række østeuropæiske lande, som både besidder teknisk

94) SIDA: op.cit. bilag 2, pp. 15-16. Samtale med Pedro Vuschuwitch, tidligere økonominister i Allenderegeringen. Mexico City 10/12-1974.

95) M. Nolff: op.cit. pp. 75-77.

96) Gary McEion: Blood on the Peaceful Road. (New York 1974), p. 135. Samtale m. Vuschuwitch.

ekspertise og realkapital.⁹⁷⁾

Resultatet er, at kobberproduktionen under UP stiger mindre end planlagt under Frei-regeringens ekspansionsplan, men der er trods alt fortsat tale om en stigning i produktionen. Den faktor som kommer til at virke som den største begrænsning bliver faktisk politiske strejker i minerne, hvor arbejderne efter nationaliseringerne forventer - inspireret af den borgerlige opposition - betydelige lønstigninger, hvad UP ikke mener at kunne give dem.⁹⁸⁾

2.2. Markedsføring.

De ovennævnte forhold er, hvad selskaberne kan gøre for at genere den chilenske overtagelse internt i Chile. Eksternt er spørgsmålet, om Chile vil være i stand til at afsætte den kobber, man kan producere. Anaconda og Kennecott søger at udnytte deres oligopolistiske position i den internationale kobberindustri til at forhindre Chile i at overtage de kunder, som man hidtil har solgt det chilenske kobber til. Dette lykkes imidlertid kun i begrænset udstrækning, og det chilenske statslige salgsgeselskab, som efter nationaliseringen fører en aggressiv salgspolitik over hele verden, har faktisk ikke problemer med at sælge den kobber, som Chile kan producere. En række årsager kan angives hertil:

- a) I højtudviklede industrilande som Vesttyskland og Japan med et stort kobberforbrug, men uden egne ressourcer, er der interesse tilstede for at etablere kontrakter med "nye" producenter, for ikke at blive alt for afhængig af en oligopolistisk industri, hvis dispositioner, man ikke har nogen indflydelse på.⁹⁹⁾
- b) Kobberoligopolet er ikke længere tilstrækkeligt eksklusivt og fungerer ikke godt nok til at sikre medlemmernes indbyrdes solidaritet. De store, gamle selskaber kan ikke forhindre at en række nye selskaber søger at få foden inden for og erobre sig

97) L. González Aguayo: La estrategia externa del gobierno de Salvador Allende, i Cuaderno no. 3, 1974, (Mexico City 1974) pp. 27-30. Samtale med Vuschuwitch.

98) Samtale m. Vuschuwitch.

99) Moran op.cit. p. 34-36.

en markedsandel. En chance til at gøre dette byder sig ved at optræde som salgsagent for nye producenter som Chile. Dette er faktisk hvad bl.a. det amerikanske Cerro Corporation gør, hvad får en forarget Kennecott-præsident til at udbryde:

"Some people are able to do just anything for money".¹⁰⁰⁾

c) Kunderne udviser heller ikke solidaritet med selskaberne. Bl.a. havde Kennecott håbet, at de europæiske og japanske banker, som havde ydet lån til chileniserings-ekspansionsprogrammet mod sikkerhed i den fremtidige produktion, ville have reageret skarpt mod nationaliseringen. Samtidig med at Allende fremsætter sin beslutning om ikke at betale erstatninger til selskaberne erklærer han imidlertid, at Chile trods dette vil honorere den internationale gæld, som påhviler kobberminerne som sådan, hvad der stiller bankerne over for valget mellem at få sin betaling i form af nationaliseret kobber eller en usikker mulighed for at blive godtgjort af Anaconda og Kennecott. De vælger betalingen.¹⁰¹⁾

d) Endelig bliver Chile efter nationaliseringen i stand til at afsætte en del kobber til de socialistiske lande, som man tidligere under de amerikanske selskaber ikke havde måttet handle med.¹⁰²⁾

Endvidere kan det have spillet en rolle, at de andre kobberproducerende periferilande (Peru, Zaire og Zambia) igennem det nystiftede "producentkartel", CIPEC - et (foreløbigt temmelig mislykket) forsøg på at skabe kobberlandenes pendant til OPEC, stiller sig solidarisk med Chile.¹⁰³⁾

2.3. Internationale sanktioner.

Med det ovennævnte er kobberselskabernes muligheder for at anvende direkte økonomiske pressionsmidler i deres reaktive poli-

100) Geddicks: op.cit. p. 18.

101) Moran: op.cit. i International Organization pp. 281-83.

102) González Aguayo: Op.cit., p. 35.

103) Ibid. p. 36.

tik udtømt. Tilbage er stadig muligheden for at sætte en række internationale juridiske og finansielle sanktioner i værk, for at tvinge Chile til at betale. Sanktionerne er forskellige for de to typer gæld, som selskaberne hævder, at Chile har pådraget sig. For det første er der tale om den gæld, som UP-regeringen har arvet fra Frei, og som denne pådrog sig i forbindelse med chilensiseringsaftalerne. For det andet er der tale om erstatningsspørgsmålet i forbindelse med selve nationaliseringen.

M.h.t. den første type, er der i den forfatningsændring, som fastsætter nationaliseringen i Chile, indføjet en passus om, at Chile kun vil vedkende sig gælden i den udstrækning, som selskaberne faktisk har brugt pengene til produktive investeringer i Chile. Da gældsbetalingerne efter aftalen skal begynde 1/1-72, erklærer Allende, at de ikke har været brugt på denne måde, og at man følgelig ikke vil betale noget.¹⁰⁴⁾

Her består Kennecotts modtræk i, at man i kraft af den garanti ved staten New Yorks lovgivning, som man har fået Frei-regeringen til at skrive under på, i Februar 72 får samtlige chilenske tilgodehavender i denne stat beslaglagt, inklusive chilenske flyvemaskiner i den udstrækning de lander her, og inklusive de kobberbetalinger som Kennecott har deponeret her. Dette tvinger Chile i knæ på dette punkt og i slutningen af Februar går Allende med til at betale størstedelen af det udestående beløb.¹⁰⁵⁾

Anaconda forsøger en lignende fremgangsmåde, men da man kun har fået det chilenske kobberselskab, og ikke staten som sådan, som garant for sine udestående værdier, er man kun i stand til at beslaglægge chilenske varer i New York. Dette er ikke tilstrækkeligt til at få Chile til at bøje sig, i stedet dirigerer man sin handel uden om New York og Anaconda får ingen betaling - til trods for at man havde et betydeligt større tilgodehavende end Kennecott.¹⁰⁶⁾

M.h.t. kompensationsspørgsmålet i forbindelse med nationa-

104) Slogordet er fra chilensk side: "Ni un centavo"! Moran: op. cit. p. 148-49.

105) Ibid., p. 149.

106) NACLA: New Chile, p. 196.

liseringen indklager kobberselskaberne først afgørelsen for en chilensk kobberdomstol, som ved forfatningsændringen er blevet ned-sat til at afgøre tvister mellem Chile og selskaberne. Domstolen består af to UP-udpegede regeringsembetsmænd og tre karrierejuri-ster. Selskaberne har med denne sammensætning måske troet, at der ville være en beskedent chance for at få medhold, da det chilenske retsvæsen ikke uden videre støtter UP-regeringen.¹⁰⁷⁾ Det viser sig imidlertid, da domstolens afgørelse endelig kommer i au-gust 1972, at man ikke mener at kunne ændre præsidentens beslutning. Selskaberne forsøger at appellere, men bliver 7.9.72 tilbage-vist.¹⁰⁸⁾

Dagen efter erklærer Kennecotts præsident, at man trækker sin sag tilbage fra chilenske retsinstanter, da man alligevel ikke får en fair behandling, og at man i stedet vil gøre alt, hvad man kan, for at beslaglægge den kobber, som retmæssigt tilhører Ken-necott over alt i verden. Dette betyder, at man vil søge at få de nationale retsinstanter i de lande, som chilensk kobber fra El Teniente bliver sendt til, til at sende betalingen til Kennecott i stedet for til Chile. Der bliver sendt et brev fra Kennecott til samtlige kunder, hvor disse advares mod at købe den "ulovlige" kobber, og selskabet indlader sig i det hele taget på den nye legalistiske offensiv med stor energi. Direktionens kontorer for-vandles til, hvad der "mest af alt minder om en generalstab, med verdenskort på væggene, hvor det med nåle er angivet, hvor der i øje-blikket befinder sig skibe med chilensk kobber".¹⁰⁹⁾

Anaconda forsøger ikke at gå ind på lignende initiativer. Sandsynligvis fordi man ikke, med den svagere retsstilling, man har, mener, at det kan nytte, og måske fordi man "har erkendt nederlaget" - imellemtiden er hele selskabets direktion blevet fyret og erstattet med en anden, som "søger at glemme alt om Chile".¹¹⁰⁾

107) Chilekomiteen (ed.): Den chilenske kopparn och "Fallet Ken-necott", Stockholm 1973, p. 6.

108) Ibid.

109) Jaime Faivovich: "Attaque imperialista contra Chile" i Punto Final 26.9.1972, Santiago d.C. 1972, p. 3.

110) Moran: op.cit., p. 151.

Holdbarheden i Kennecotts påstande om ejerskab til kobberet bliver i løbet af efteråret 1972 og videre i 1973 efterprøvet ved domstole i en række europæiske lande. Dette er en sejr for Kennecott, for så vidt som det lykkes i første omgang at få retsmaskinerierne til at tage sagen op og videre til at deponere betalingen for kobberet, så længe retssagerne kører.¹¹¹⁾ Det viser sig imidlertid, at Kennecott intetsteds får medhold i sine påstande, eller rettere, domstolene erklærer, at man ikke ser sig i stand til at træffe endelig afgørelse til fordel for Kennecott, da den chilenske nationalisering er sket i overensstemmelse med landets egne love, og på et område, hvor der hersker en uklar international retstilstand.¹¹²⁾

For så vidt bekræfter disse retssager, at tvisten mellem Chile og kobberselskaberne ikke lader sig løse juridisk, men kun igennem en politisk magtkamp. Dette bekræftes også af, at de vigtigste virkninger af de førte retssager har kunnet iagttages uden for retssalen, hvor det er lykkedes Kennecott ved at rejse sagerne at påføre Chile en række problemer.

Det drejer sig om, for det første, de økonomiske tab, som landet har lidt, ved at et ukendt antal millioner igennem nogle måneder er blevet deponeret i Europa frem for at indgå i den slunkne chilenske valutakasse, samt udgifter og besvær med at føre retssagerne.¹¹³⁾

For det andet er det lykkedes Kennecott igennem at så tvivl om legaliteten af det chilenske kobber at sætte fokus på Chiles svage udenrigsøkonomiske situation. Dette kan have afskrækket kunder fra at købe chilensk kobber, ikke mindst da Kennecott indleder sin offensiv samtidig med at kobberpriserne på Londons metalbørs bliver fastsat. Mere væsentligt er det, at aktionerne har afholdt en gruppe hollandske og canadiske banker fra at yde Chile et planlagt lån på 220 mill. Sammenhængende hermed forværres Chiles situation ved gældsforhandlingerne i Paris, hvor Chile søger at få kreditorlandene til at gå med til et moratorium, hvad USA konsekvent modsætter sig, så længe kompensationsspørgsmålet ikke er løst.¹¹⁴⁾

111) SIDA: op.cit., pp. 62-65.

112) Uribe: op.cit., p. 162.

113) Ibid., p. 164.

114) Ibid., p. 167.

Endelig kommer Kennecotts aktioner på et tidspunkt, hvor UP-regeringen har store indenrigspolitiske problemer at slås med.

Når man skal vurdere de samlede virkninger af Kennecotts offensiv mod Chile, er det dog nok nødvendigt at holde sig for øje, at de økonomiske gener, som Kennecott kan producere, kan være forbundet med tilsvarende politiske fordele for Chile. Selskabets initiativer fik, i forlængelse af afsløringen af ITTs virksomhed, megen publicity og var stærkt medvirkende til at samle sympati om det "lille, perifere værtsland, som kæmper mod de multinationale giganter". Selve perspektivet i den situation, hvor det multinationale selskab optræder som åben, international aktør, som søger at tvinge nationalstater til at føje sig, er heller ikke fordelagtig for hverken Kennecott eller for de multinationale i almindelighed. Sympatien for Chile konkretiserer sig på to punkter, dels fra CIPEC-landene, som erklærer, at de ikke vil levere kobber til kunder, som traditionelt bliver betjent med chilensk kobber og dels fra europæiske socialdemokratiske regeringer i Sverige og Vesttyskland, som begynder at yde økonomisk hjælp til Chile i større udstrækning. Specielt i Sverige, hvor det lykkes Kennecott at få deponeret betydelige beløb igennem lang tid, rejser dette en bølge af politiske protester, som resulterer i regeringens beslutning om at holde Chile skadesløs.¹¹⁵⁾

2.4. Forholdet til hjemlandet

Den sidste handlingsmulighed, som selskaberne er i besiddelse af, er at forsøge at få den amerikanske stat til, primært at holde selskaberne skadesløse for de tab, som de har lidt i Chile, og sekundært at optræde med fasthed over Chile generelt og specielt m.h.t. dets anvendelse af Allende-doktrinen.

Denne virksomhed starter for kobberselskabernes vedkommende i USA med oprettelsen af den omtalte ad hoc-komité i januar 71, altså før det endelige brud med Chile var sket. I Chile havde kobberselskaberne i længere tid været i løbende kontakt med den amerikanske ambassadør.

115) Horst Dreschler: "Die antiimperialistische Aussenpolitik der Volkseinheitsregierung in Chile", i Lateinamerika, nr. 2, 1973 (Rostock 1973), pp. 42-43.

Det er Anaconda, der, med de største interesser i den største fare og med manglende handlingsmuligheder på det internationale plan, fører an i forsøget på at presse de amerikanske myndigheder til at interessere sig for sagen. Det, der først og fremmest bekymrer Anaconda, er udsigten til store økonomiske tab, hvad der bl.a. kommer til udtryk ved et separat møde, som Anacondas Washington-lobbyist har med Nachmanoff, Kissingers Latinamerika-rådgiver, hvor han fremmaner perspektivet med 120.000 ruinerede småaktionærer.¹¹⁶⁾ De økonomiske problemer aktualiseres ved, at man ikke har sørget for at forsikre sine besiddelser hos OPIC.¹¹⁷⁾ Det synes derimod ikke at være tilfældet, at man som ITT forelægger egentlige policy-forslag for regeringen m.h.t. dets politik over for Chile.

Det er begrænset, hvor megen aktivitet, der udøves igennem ad hoc-komiteen, bl.a. er Kennecotts medvirken af meget begrænset varighed og intensitet. Man bedømmer hurtigt situationen til, at der er andre og bedre kanaler at forsvare sine interesser igennem. Juli 71 kommer der fra ITT en beklagelse over de andre selskabers passivitet:

"As you know, ITT does not sit still while its future is being jeopardized. All of us are surprised that Anaconda and Kennecott does not raise more hell publically about the hosing they are to get in Chile".¹¹⁸⁾

I oktober 71, efter at Allende-doktrinen er blevet fremsat, har komiteen et møde med daværende udenrigsminister Rogers, som forsikrer selskaberne om, at Naxon-administrationen er en "business-administration", som vil vide at forsvare selskabernes interesser, uden at han dog kommer med konkrete løfter. Dog foreslår han, at selskaberne sammen med staten etablerer en effektiv, men uformel blokade af Chile. På dette tidspunkt er denne blokade faktisk allerede fungerende.¹¹⁹⁾

Samtidig med dette går Anaconda i gang med en større kampagne blandt kongresmedlemmerne, hvor man især koncentrerer sig om medlemmerne fra de stater, som selskabet opererer i, i USA,

116) Multinational Corporations and US Foreign Policy: op.cit., p. 267.

117) Ibid., pp. 954-55.

118) Ibid., p. 1037.

119) Ibid., p. 1089. Petras & Morley: op.cit., pp. 57-76.

og hvor det bl.a. lykkes at indrollere senator Mansfield, for at holde selskabet skadesløs for de tab, man har lidt. Formålet er dels at opnå erstatning fra OPIC, subsidiært at opnå skattelettelser svarende til de beløb, man har mistet.¹²⁰⁾ M.h.t. OPIC lykkes det Kennecott at få fuld erstatning, hvorimod Anaconda må nøjes med et mindre beløb.¹²¹⁾ Derimod får begge selskaberne lov til delvist at afskrive de lidt tab over skattebilletten, takket være støtten fra kongresmedlemmerne.¹²²⁾

V. Konklusion

De tre selskaber har, i overensstemmelse med de forskelligartede interesser og ressourcer, som de har været i besiddelse af, ført hver sin karakteristiske politik over for det chilenske værtsland, samtidig med at de alle tre aktivt har søgt hjemlandets støtte.

ITT har til trods for sin begrænsede objektive interesse i sin chilenske investering lagt stor vægt på at videreføre og ekspandere operationerne. For så vidt som man kan tale om nogen "forebyggende" politik fra selskabets side, er denne éntydigt rettet mod en fortsættelse af den traditionelle afhængighedssituation.

M.h.t. selskabets reaktive politik er denne meget præget af de specifikke traditioner, som ITT er i besiddelse af som kommunistbekæmper,¹²³⁾ og de benyttede metoder bærer tilsvarende præg af den politiske ekspertise, ITT har tilegnet sig. Man fører sin egen udenrigspolitik, hvis mål det er at vælte værtslandets regering, og man søger at samarbejde med hjemlandet om dette mål - som en ligeberettiget partner. Hertil må dog føjes, at ITT heller ikke har andre metoder til at gøre sin indflydelse gældende på, da man igennem sin økonomiske virksomhed ikke besiddér pressionsmidler af betydning.

120) Multinational Corporations and the US Foreign Policy: op.cit., pp. 954-55.

121) Petras & Morley: op.cit., pp. 89-92.

122) Ibid., p. 65, NACLA: New Chile, p. 42.

123) Hvad man kan overbevise sig om ved et semantisk studium af ITT-papirerne!

Udviklingen mellem ITT og Chile har vist, at selv om de politiske konspirationer kan have deres betydning i tilspidsede situationer, så er de dog ikke tilstrækkelige til at nå det ambitiøse mål - at vælte regeringer.

Anaconda har optrådt som det klassiske råvareselskab, der ved uddybelse af afhængigheden igennem alliancer med det lokale borgerskab satser på en fortsættelse af tingenes tilstand. Når den økonomiske nationalisme i periferien, således som den især gør sig gældende i derekstraktive sektor, begynder at få vind i sejlene, har man ikke noget modtræk parat. Anaconda søger hverken at gøre sin tilstedeværelse mindre provokerende ved at indgå i noget joint venture arrangement eller at minimere de potentielle omkostninger ved et brud, ligesom man heller ikke prøver at sikre sig økonomisk igennem hjemstaten.

Dette indebærer også, at man i den reaktive politik ikke har særligt effektive midler til rådighed. Man er i stand til at påføre værtslandet en række gener, men ikke til at tvinge det i knæ. Ej heller er man i stand til at godtgøre sig økonomisk.

Kennecott har i modsætning til Anaconda på et relativt tidligt tidspunkt indset, at man ikke kan forvente, at udviklingen vil tillade opretholdelse af den sædvanlige virksomhed i den ekstraktive sektor og taget sine forholdsregler derefter. Den fleksibilitet, som man udviser ved at gå ind i et joint venture med værtslandet, er dog af en så beregnende og kortsigtet karakter, at den i sig selv er medvirkende til at fremme et brud. Ingen dette sker, har man imidlertid dels minimeret sine omkostninger, og dels har man opbygget et system af sikkerhedsforanstaltninger, som sikrer erstatning fra både værts- og hjemland, samt af sanktioner som besværliggør tilværelsen for værtslandet efter bruddet.

"Kennecott-modellen" for joint venture-operationer er allerede blevet efterlignet af en række andre multinationale med investeringer i periferien.¹²⁴⁾

En samlet vurdering af den politiske effekt af selskabernes politikker må give det resultat, at de trods alt ikke har været i stand til at styre den politiske udvikling i periferilandet,

124) Moran: op.cit., i International Organization, pp. 284-87.

hverken før eller efter bruddet. Højest har de været i stand til igennem deres reaktive politik at opnå en kortsigtet éngangsforbedring af deres økonomiske situation, som det var tilfældet for Kennecott, der tvang Chile til at betale den gamle gæld. Hverken ITTs politisk-konspiratoriske metoder eller Kennecotts økonomisk-juridiske har imidlertid kunne udskifte regimet og skrue forholdene tilbage til den situation, hvor selskabernes kapital atter kan reproducere sig i Chile.

For at nå dette mål har det været nødvendigt at satse på hjemstatens politiske, økonomiske og militære ressourcer. Over for Chile har den amerikanske stat stort set optrådt, som selskaberne har ønsket det, og har været i stand til på en diskret måde at gennemføre sine mål uden at foretage nogen større militær intervention. USA har smidigt benyttet de midler, som den moderne afhængighedssituation har givet det i hænde. Økonomisk har man kunnet udnytte Chiles gældsætning og dets økonomisk-teknologiske afhængighed af leverancer fra USA. Politisk har man kunnet spille på en disaggregering af det porøse chilenske statsapparat, hvor især USAs tætte kontakter til militæret er kommet til at spille den afgørende rolle, samt optræde som koordinator for den interne chilenske opposition mod UP. Staten har altså levet op til selskabernes forventninger, men den optræder over for periferien, også når der er tale om en "business administration", som repræsentant for den samlede kapital og ikke for et enkelt selskab, selv om dette er stort og aktivt som ITT. Omend målsætningen er den samme, er det staten, som bestemmer detaljerne og tempoet i strategien.¹²⁵⁾

Resultatet af UP-regeringens eksterne og interne problemer blev militærkuppet af 11.9.73, som i Chile genindstiftede et regime, som tror på formlen for den udenlandske kapital som en vigtig faktor i den nationale udvikling. Hvor meget man end kan tage afstand fra den chilenske militærjunta og dens metoder til at genindstifte den gamle magtstruktur i et afhængigt kapitalistisk land, er der dog grund til at bemærke, at skønt juntaen ellers har åbnet portene på vid gab for den udenlandske kapital og faktisk

125) Igen må jeg henvise til mit speciale for en uddybning af disse postulater.

haft problemer med at tiltrække al den kapital, men har ønsket, så er den dog ikke uden videre gået tilbage til den gamle form for afhængighed. Der er blevet betalt erstatninger til Anaconda, Kennecott og ITT, men de har ikke fået deres investeringer tilbage igen.¹²⁶⁾ Kobberminerne og det nationale telefonselskab bliver trods alt betragtet som så vitale dele af samfundets økonomiske funktioner, at de ikke igen vil være at finde i udenlandsk ejerskab. Afhængigheden har antaget nye former.

126) J. Petras & M. Morley: The United States and Chile, New York 1975, p. 252.